

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Problematika náhradní rodinné péče z pohledu pěstounů a doprovázejícího pracovníka

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program: **SOCIÁLNÍ PRÁCE**

Autor: Aneta Jirásková

Vedoucí práce: PhDr. Vlastimila Urbanová

České Budějovice 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „*Problematika náhradní rodinné péče z pohledu pěstounů a doprovázejícího pracovníka*“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 2. 5. 2023

.....

Aneta Jirásková

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Vlastimile Urbanové za pomoc, trpělivost, cenné rady a připomínky během odborného vedení bakalářské práce. Poděkování patří také všem komunikačním partnerům, kteří mi poskytli rozhovory pro realizaci výzkumného projektu.

Problematika náhradní rodinné péče z pohledu pěstounů a doprovázejícího pracovníka

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá problematikou náhradní rodinné péče z pohledu pěstounů a doprovázejícího pracovníka. Cílem práce bylo zjistit, jaká jsou pozitiva a negativa spolupráce pěstounů s doprovázejícími organizacemi, a popsat zkušenosti spolupráce doprovázejících pracovníků s pěstouny.

Bakalářská práce má dvě části. V teoretické části jsou vysvětleny základní pojmy vztahující se k náhradní rodinné péči a jejím formám s důrazem na pěstounskou péči. Definovaná je rodina, její funkce a druhy rodin, je vysvětlen pojem attachment, sociálně právní ochrana dětí. Poměrně velký prostor je věnován pěstounské péči, jejím druhům a procesu zprostředkování PP. Poslední kapitola se vztahuje na doprovázející organizace pro pěstounské rodiny, doprovázející pracovníky a poskytované služby pro pěstouny. V praktické části byl proveden kvalitativní výzkum, technikou polostrukturovaného rozhovoru s pěstouny a doprovázejícími pracovníky.

Z výzkumu vyplývá, že spolupráce pěstounů s DO je hodnocena kladně, velkou roli hraje osoba doprovázejícího pracovníka, především jeho osobnostní kvality, způsob práce a celkový přístup a jednání s rodinou, protože se jedná společně s poskytovanými službami o rozhodující faktor pro výběr DO.

V závěru práce jsou shrnuty moje hlavní poznatky a výsledky, kterých bylo dosaženo. Myslím si, že tato práce by se dala považovat za užitečný zdroj nebo informační materiál, který by mohl sloužit budoucím pěstounům, doprovázejícím pracovníkům, ale i studentům v oblasti sociální práce. Mohla by být i přínosem pro zlepšení povědomí o pěstounské péči a o doprovázejících organizacích.

Klíčová slova

Pěstounská péče; doprovázející organizace; náhradní rodinná péče; sociálně – právní ochrana dětí; pěstoun, doprovázející pracovník

The Issue of Foster Care from the Perspective of Foster Parents and Accompanying Workers

Abstract

The bachelor thesis deals with the issue of foster family care from the perspective of foster parents and the accompanying worker. The aim of the thesis was to find out what are the positives and negatives of cooperation between foster parents and accompanying organizations and to describe the experience of cooperation between accompanying workers and foster parents.

The bachelor thesis has two parts. The theoretical part explains the basic concepts related to foster family care and its forms with emphasis on foster care. Family, its functions and types of families are defined, the concept of attachment, social and legal protection of children is explained. A relatively large space is devoted to foster care, its types and the process of mediation of FC. The last chapter covers the accompanying organisations for foster families, accompanying workers and the services provided by each organisation. In the practical part, qualitative research was conducted, using a semi-structured interview technique with foster parents and accompanying workers. Subsequently, the interviews are processed according to each communication partner.

The research shows that the cooperation of foster parents with the AO is evaluated positively, a big role is played by the person of the accompanying worker, especially his personal qualities, the way of working and the overall approach and treatment with the family, because it is, together with the services provided, a decisive factor for the selection of the AO.

In the conclusion of the thesis my main findings and the results I have achieved are summarized. I think that this thesis could be considered as a useful resource or information material that could serve future foster carers, accompanying workers as well as students in the field of social work. It could also be beneficial in improving awareness of foster care and accompanying organisations.

Key words

Foster care; accompanying organisation; substitute family care; social and legal protection of children; foster parent; accompanying worker

Obsah

1. SOUČASNÝ STAV.....	9
1.1 Rodina jako významný socializační činitel	9
1.1.1 Funkce rodiny	10
1.1.2 Druhy rodiny	11
1.2. Attachment.....	12
1.2.1. Kojenecké ústavy.....	15
1.3. Sociálně právní ochrana dětí.....	15
1.4. Náhradní rodinná péče.....	16
1.4.1. Historie náhradní rodinné péče	17
1.4.2. Formy náhradní rodinné péče	18
1.5. Pěstounská péče.....	20
1.5.1. Druhy pěstounské péče	21
1.5.2. Dávky pěstounské péče.....	23
1.5.3. Zprostředkování a proces pěstounství.....	24
1.6. Doprovázení pěstounských rodin	24
1.6.1. Dohoda o výkonu pěstounské péče.....	25
1.6.2. Doprovázející pracovník.....	27
2. CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	28
2.1. Cíl práce.....	28
2.2. Výzkumné otázky	28
3. METODIKA	29
3.1. Metodický postup	29
3.2. Etika výzkumu.....	30
3.3. Výzkumný soubor.....	30
4. VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	32

4.1. Zpracování výsledků.....	32
4.2. Shrnutí výsledků výzkumného šetření.....	44
5. DISKUZE	45
6. ZÁVĚR	48
7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	50
8. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	55
9. SEZNAM PŘÍLOH A OBRÁZKŮ	56

Úvod

Pěstounská péče je významným tématem v oblasti péče o ohrožené děti. Jedná se o dočasnou formu péče, protože stále existuje možnost, že se dítě za určitých okolností vrátí do své původní rodiny. Pěstouni dítěti poskytnou lásku, péči a bezpečné prostředí v podobě domova. Uvedená forma péče však není snadná a vyžaduje od pěstounů velké úsilí a podporu. Právě tato podpora může přijít od doprovázející organizace, která poskytuje pěstounům odborné poradenství, vzdělávání a další formy podpory. Rozhodla jsem se pro téma z oblasti náhradní rodinné péče, protože si myslím, že se jedná o aktuální téma dnešní doby, neboť poslední dobou je velký trend omezování ústavní výchovy a spíše se klade důraz na umístění dětí do náhradní rodinné péče. Při úvaze nad tématem bakalářské práce, jsem věděla, že se bude jednat o náhradní rodinnou péči, zejména pěstounskou péči, neboť se jedná o stále více aktuální téma, které má významný vliv na život mnoha dětí. Zároveň jsem se již nějakou dobu zajímala o problematiku náhradní rodinné péče a chtěla jsem více proniknout do této oblasti.

Doprovázející organizace jsou nedílnou součástí náhradní rodinné péče a poskytují mnoho užitečných služeb a podpory pro pěstouny i děti. Vstoupily v platnost na základě novely zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně – právní ochraně dětí, ve které jsou legislativně upraveny. Doprovázení pěstounských rodin vnímám jako smysluplnou práci, myslím si, že je nutné podporovat a pomáhat pěstounům, aby děti mohly vyrůstat v rodině, v prostředí, kde se budou cítit bezpečně, láskyplně a budou mít kvalitní vzor v podobě náhradní rodiny. Rodina je pro každé dítě nesmírně důležitá, neboť právě z rodiny si každý odnáší své vzory a hodnoty, které jsou předávány z generace na generaci. Právě z tohoto důvodu si myslím, že je důležité zajistit, aby měly děti možnost vyrůstat i v náhradní rodině. Častým důvodem pro to, že se osoba stane pěstounem je důvod, že nemůže mít své vlastní dítě a chce uspokojit potřebu o někoho pečovat a zároveň pomoci dítěti. Téma ohledně pěstounství mě velmi zajímá, současně mám ve svém okolí pěstouny, kteří již mají děti v péči. Osobně znám i pracovnice z doprovázející organizace pro pěstounské rodiny a v budoucnu bych chtěla být také pracovníkem v doprovázející organizaci.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaká jsou pozitiva a negativa spolupráce pěstounů s doprovázejícími organizacemi, a popsat zkušenosti spolupráce doprovázejících pracovníků s pěstouny. Data pro výzkumnou část byla získána prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru s pěti pěstouny, a s pěti pracovníky z doprovázejících organizací. Sběr dat probíhal v období února až dubna 2023.

1. SOUČASNÝ STAV

1.1. Rodina jako významný socializační činitel

Definice rodiny je velmi obtížná, neboť existuje celá řada definic. Jednotlivá vymezení se od sebe liší především vývojem společnosti a celkovým pojetím. Matějček (1994) uvádí, že rodina je nejvýznamnější sociální skupinou, která se vyznačuje jedinečnými vztahy, sdílenými zážitky a plánováním budoucnosti. Tuto skupinu lze charakterizovat jako exkluzivní, což znamená, že její členové se navzájem vylučují z ostatních vztahů a více se soustředí na vzájemné vztahy uvnitř rodiny. Existuje mnoho způsobů, jak můžeme rodinu vnímat. Nakonečný (1999) uvádí, že *„rodina je primární malá skupina, která je sociologicky charakterizována jako společenská instituce tvořící důležitý stavební kámen lidské společnosti, neboť má řadu významných společenských funkcí, kromě jiných se v ní uskutečňuje primární socializace dítěte.“* (Nakonečný, 1999, str. 242) Matoušek (2016) popisuje, že partnerství dospělých je středobodem rodiny. Nejsilnějším poutem mezi členy je vztah dítěte a rodičů. Pokud v rodině vychovávají dítě, je jejich hlavním úkolem zajistit všechny potřeby dítěte. Dle Vágnerové (2012) je rodina pro dítě nezávadnějším prostředím nejen pro sbírání zkušeností a dovedností, které si dítě přebírá právě od svých rodičů. Upozorňuje především na citové zázemí, neboť se jedná o nepostradatelnou skutečnost pro optimální rozvoj dítěte. Autorka popisuje tzv. standardní rodinu, kterou tvoří matka, otec, sourozenci a prarodiče, kdy právě toto uspořádání rodiny je základním kamenem pro získání poznatků, dovedností a všech hodnot, které v rodině převládají. Sobotková (2012) uvádí, že *„rodina je primárním kontextem lidské zkušenosti od kolébky až po hrob.“* (Sobotková, 2012, str. 11)

Z demografického hlediska lze sledovat v posledních letech určité změny, neboť se výrazně zvýšila rozvodovost, která má za následek vznik neúplných rodin. Dle Českého statistického úřadu se téměř polovina dětí rodí do neúplných rodin. Vzrostl trend domácností samoživitelů, kde převažují matky samoživitelky. U úplných rodin tvoří výraznou většinu manželské páry (89 %) oproti neformálnímu soužití muže a ženy, jedná se o 11 %.

1.1.1 Funkce rodiny

Boháček (2015) uvádí 4 základní funkce rodiny, mezi které patří reprodukční (biologická), ekonomická, socializační a emocionální.

Reprodukční funkce

Dle Boháčka (2015) je tato funkce známá i jako biologicky-reprodukční funkce, která je nepostradatelná a je důležitá pro udržení života a plození nových generací. Špaňhelová (2010) popisuje, že se jedná o funkci, v níž jde o reprodukci, plození dětí a uspokojení sexuálních potřeb.

Emocionální funkce

Vacínová (2011) společně s Langovou (2011) popisují ve své monografii emocionální funkci jako jednu z nejdůležitějších funkcí rodiny, neboť všechny ostatní funkce jsou s ní spojeny, a pokud je narušena, může dojít k psychosociálním problémům. Členové rodiny mají k sobě navzájem citový vztah. Kraus (2008) uvádí, že rodina je nejdůležitější primární instituce dítěte, aby si mohlo vytvořit potřebné zázemí, kde se cítí bezpečně, láskyplně a tím si začíná budovat důvěru v okolní svět. Dle Matouška (2003) vývoj dítěte je neoddělitelně spjatý s přítomností jeho rodičů. Oboustranná závislost je nezbytností, stejně jako někdy rozdílné názory. Dítě začíná považovat své rodiče za nedotknutelné a všemocné strážce, ale postupem času se stávají jeho spojenci v boji s životními výzvami. Vágnerová (2012) definuje emoce jako „*schopnost reagovat na různé podněty prožitkem libosti a nelibosti, spojenými s fyziologickými reakcemi a změnou aktivity, eventuálně i dalšími vnějšími projevy.*“ (Vágnerová, 2012, str. 143) Kraus (2008) vidí rodinu jako nedílnou součást pro emoční potřeby, kterou nelze nahradit.

Socializačně výchovná funkce

Jak uvádí Malina et. al. (2009), celá péče o dítě je především socializačně – výchovnou funkcí. Je nesmírně důležitá a nelze ji nahradit. Zejména rodinná dynamika nabízí zcela odlišný kontext pro rozvoj postojů k okolnímu světu, svému okolí a sobě samému.

Ekonomická funkce

Špaňhelová (2010) představuje podstatu ekonomické funkce, která se vykládá jako zajištění ekonomické podpory pro rodinu. Podle Procházky (2012) je potřeba zajistit sociální a ekonomické podmínky, které by umožnily žít v důstojných podmínkách.

Matějček (1999) uvádí, že vedle základních potřeb pro přežití jedince je důležité uspokojení základních psychických potřeb, a proto vymezil 5 základních psychických potřeb, které by měly být naplněny a uspokojeny, aby se dítě mohlo vyvíjet. Jedná se o následující potřeby:

- Potřeba stimulace znamená, že je nutné, aby dítě mělo dostatek kvalitních podnětů pro rozvoj aktivity.
- Potřeba smysluplného světa umožňuje dítěti především získávat zkušenosti a učit se novým dovednostem. Na základě podnětů si dítě osvojí určitý řád a smysl.
- Potřeba životní jistoty představuje uspokojení této potřeby. Člověk pociťuje úlevu od úzkosti, bezpečí a je schopen vykonávat produktivní, kognitivní, profesní a sociální aktivity.
- Potřeba pozitivní identity znamená přijetí svého vlastního já společně se všemi hodnotami, což má za následek zařazení do společnosti.
- Potřeba otevřené budoucnosti představuje určitou naději a životní cíl. Pokud tato potřeba není naplněna, osoba nedokáže žít kvalitní život a vede ji k zoufalství.

Autor upozorňuje na provedené studie, které dokazují, že pokud jsou potřeby dítěte v dětství nenaplněny, mohou mít dlouhodobé následky, které trvají až do dospělosti. Jak uvádí Rhodes (2006) potřeby dítěte se mění s jeho věkem. Jedná se o přirozený proces, jak se dítě vyvíjí, dospívá a učí se novým dovednostem. Dle Vágnerové (2012) rodina je první a nejdůležitější skupina, která významně ovlivňuje vývoj dítěte. Podle autorky by měla být rodina domovem, ve kterém se dítě cítí bezpečně a má k dispozici emocionální podporu a trvalé vztahy mezi jejími členy. Podobný názor uvádí i Matějček (2017), který zmiňuje, že nejdůležitější je poskytnout dítěti kvalitní zázemí a bezpečný domov. Dle autora je velmi důležité, aby dítě vědělo, že se jedná o bezpečné místo, kde se dodržují stanovená pravidla, ale zároveň uvědomění, že dítě není osamoceno.

1.1.2 Druhy rodiny

Helus (2015) popisuje 5 druhů rodiny:

Dle autora existuje rodina stabilizačně funkční, která zajistí pro dítě vhodné podmínky pro další rozvoj dítěte. Druhým případem jsou rodiny, které jsou na první pohled funkční, nicméně objevují se určité problémy, které si však rodina uvědomuje a svými silami se je snaží vyřešit. Autor popisuje tzv. problémové rodiny, které si plně uvědomují, že je nutné problémy řešit, vyhledají pomoc, která by jim měla pomoci tak, aby nedošlo k rozchodu partnerů. V takových

rodinách jsou ohroženy všechny funkce rodiny a nejedná se o ideální prostor pro výchovu dítěte. V dysfunkčních rodinách jsou funkce velmi narušeny a je potřeba, aby rodina začala spolupracovat s dalšími institucemi, protože není dostatečně zajištěna péče a výchova o děti a v důsledku toho mohou být vážně ohroženy. Posledním druhem, který autor uvádí je tzv. afunkční rodina, která vůbec nenaplnuje žádné výše uvedené funkce, děti jsou ohroženy, protože rodiče neplní své rodičovské povinnosti. Je nutné rozhodnutí soudu ohledně péče o dítě, které dále nemůže setrvat se svými biologickými rodiči.

Matoušek (2003) uvádí další typologii rodin jako:

- Perfekcionistické rodiny vyžadují od svých členů žádoucí chování vhodné pro danou situaci, kladou velký důraz na úspěch. To může klást na děti v rodině velmi vysoké nároky.
- Nepřiměřené rodiny potřebují neustálou pomoc od ostatních členů především širší rodiny, nemají finanční gramotnost, dostávají se do dluhových problémů, nejsou schopni vyřešit a vyhodnotit situaci a jsou neustále závislé na pomoci dalších osob.
- Asociální rodiny představují pro dítě nevhodné prostředí, jedná se o výskyt různých sociálních patologií – alkoholismu, požívání drog a jiných návykových látek, v častých případech se objevuje i zneužívání dětí. V takových rodinách je nutný zásah oddělení sociálně právní ochrany dětí.
- Egocentrické rodiny se vyznačují chladnými vztahy mezi jednotlivými členy rodiny, především sebestředností rodičů v závislosti na kariéře, která představuje největší hodnotu dané rodiny.

Mátel (2019) uvádí například tzv. tradiční rodinu, která je složena z otce, matky a jejich dítětem případně dětmi. Rozdílem je tzv. nekompletní rodina, kdy chybí jeden z rodičů, a dítě žije pouze s jedním rodičem. Stejný názor uvádí Vágnerová (2012), neboť představuje standardní rodinu jako optimální pro rozvoj malého dítěte. Standardní rodinu tvoří matka, otec, sourozenci a prarodiče a představuje tím takové rodinné uspořádání, kde dítě nalezne základní poznatky pro chápání světa kolem něj.

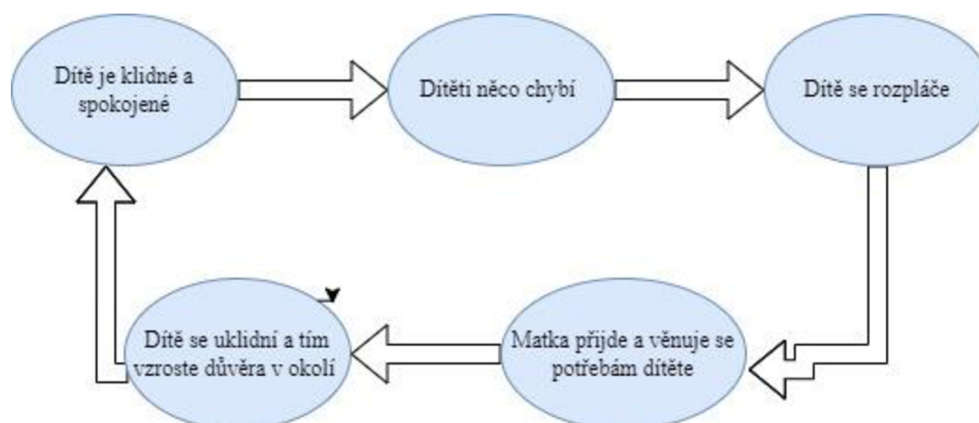
1.2. Attachment

Dobrý pěstoun (2018) tento pojem překládá jako citové pouto nebo vztahovou vazbu. Jedná se o velmi důležitý vztah, který se utváří již od raného dětství. Je to tedy vztah mezi pečující osobou a dítětem. Znamená to, že pro zdravý vývoj dítěte je nejdůležitější, aby si již od malička

vytvořilo pevné citové pouto s pečující osobou, nejčastěji s matkou. Vzbuzuje to v dítěti pocity bezpečí, lásky a roste důvěra v okolní svět. Murray (2016) uvádí, že pojem attachment a pojetí důležitosti citové vazby byl popsán v roce 1952. Muller (2010) ve své publikaci uvádí, že za zakladatele této teorie je považován britský psychoanalytik John Bowlby, který v roce 1969 zdůraznil důležitost existence pevné citové vazby dítěte s pečující osobou. Psycholožka Mary Ainsworthová tuto teorii dále zkoumala a definovala typologii attachmentu. Muller (2010) uvádí, že citová vazba existuje již v prenatálním období a dále se prohlubuje zhruba do čtvrtého roku dítěte. Grossmann K. E., Grossmann, K., Waters (2006) popisují, že ve chvíli, kdy se malé dítě dostane do rodinného prostředí, ve kterém se nachází stálá pečující osoba, rozvíjejí se u něj prvky vazebného chování rychleji. Obvykle se projeví v podobě většího zájmu při interakci s touto osobou, což je výsledkem vytváření vazby s dalšími osobami. Ježková (2016) uvádí, že vztah mezi dítětem a pečující osobou se začíná budovat v prvních šesti měsících po narození, a to až do věku zhruba dvou let, kdy je dítě nejvíce závislé na matce nebo jiné osobě, která o něj pečuje. Murray (2016) popisuje tzv. separační úzkost, která se vyskytuje v případě, kdy má dítě pevnou emocionální vazbu s pečující osobou a potřebuje její neustálou přítomnost. Pokud je pečující osoba oddělena od dítěte, např. odejde do jiné místnosti, dítě začne pociťovat neklid, strach a nelze ho utiřit ani jiným známým člověkem, jako je např. druhý rodič. Dítě se zklidní pouze v přítomnosti pečující osoby, se kterou má silnou vazbu.

Následující 2 situace popisují dopady existence citové vazby. Z obrázku č. 1 je zjevné, že dítě se cítí bezpečně a v případě potřeby, pečující osoba (nejčastěji matka) na dítě reaguje. Snaží se naplnit všechny jeho potřeby a tím roste u dítěte důvěra v okolí.

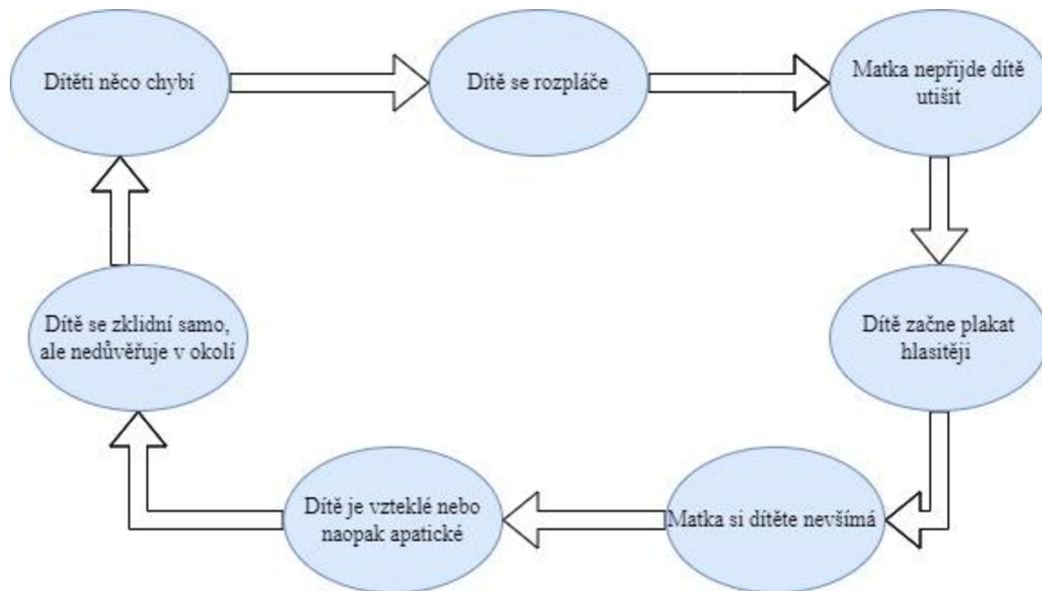
Obrázek 1: Existence citové vazby

Zdroj: Dobrý pěstoun, 2018, str. 201

Druhá situace je popsána na obrázku č 2. Dítě si v této situaci nevytvoří pevné citové pouto k nikomu, neboť pečující osoba se dítěti nevěnuje a zanedbává ho. Tento nedostatek pozornosti nevytváří v dítěti pocit důvěry a jedná se o výrazný dopad na jeho další vývoj.

Obrázek 2: Neexistence citové vazby

Zdroj: Dobrý pěstoun, 2018, str. 201

Dobrý pěstoun (2018) definuje druhy attachmentu jako bezpečný, vyhýbavý, úzkostný, dezorganizovaný. Murray (2016) popisuje vyhýbavý nejistý attachment, ambivalentně – rezistentní attachment a dezorganizovaný attachment.

Bezpečný attachment

Murray (2016) uvádí, že mezi dítětem a pečující osobou (nejčastěji matkou) se vytvoří silné citové pouto, které se postupem času rozšíří i na ostatní členy rodiny. Pro tento typ je klíčový především pocit bezpečí, který je zajištěn pomocí fyzického kontaktu, jako například pohlázení, doteky apod.

Vyhýbavý attachment

Dobrý pěstoun (2018) upozorňuje, že některé děti mohou být zdánlivě nezávislé, ale ve skutečnosti byly vychovávány tak, že se musely spoléhat samy na sebe. Jejich základní potřeby byly uspokojeny, ale dítě se nikdy nenaučilo řešit své emoce, které byly potlačeny. Příkladem mohou být děti, které vyrůstají v ústavní péči.

Úzkostný attachment

Dobrý pěstoun (2018) uvádí, že se projevuje především u dětí, které matky nechaly tzv. „vybrečet“. Podobný názor uvádí také Murray (2016), který uvádí, že děti s tímto typem citové vazby pociťují především úzkost, ale zároveň kladou odpor vůči matce.

Dezorganizovaný attachment

Murray (2016) zdůrazňuje, že se jedná o situace, kdy jsou děti vystaveny ohrožení, které brání naplnění jejich potřeby citové vazby. V takových situacích se jejich chování může stát ambivalentní, a namísto toho, aby okamžitě reagovaly na návrat matky, mohou se chovat nepředvídatelně. Vrtbovská (2010) poznamenává, že je to nejzávažnější forma z předchozích typů připojení. Hosák a Hrdlička (2016) upozorňují, že běžným projevem dětí v útlém věku může být agresivní chování směrem k sobě i k jiným lidem. Tyto děti se mohou přibližovat k pečující osobě s odvrácenou tváří.

1.2.1. Kojenecké ústavy

Kojenecké ústavy neboli dětská centra poskytují služby do tří let věku dítěte. Do roku 2012 byla činnost vymezena na základě zákona č. 20/1966 Sb., poté byl přijat zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování. „*Kojenecké ústavy tak náleží do soustavy zdravotnických zařízení s tím, že kromě zdravotních služeb poskytují i tzv. zaopatření, tedy činnosti, které jinak zajišťuje rodina (stravování, ubytování, ošacení, výchova).*“ (Pémová, Ptáček, 2022, str. 245) Dle údajů od Pémové a Ptáčka (2022), kteří se odvolávají na data od Kancléře veřejného ochránce práv, existuje třicet zařízení, která zajišťují péči této cílové skupině. Tyto zařízení zahrnují zdravotnická zařízení, jako jsou nemocnice, dětská centra a pouze tři zařízení si zanechaly v názvu termín kojenecký ústav. Autoři uvádějí, že do kojeneckých ústavů byly nejčastěji umístěny děti s handicapem, týrané a zanedbávané děti, děti z různých etnických menšin. Podle Brische (2011) je důležité, aby děti během prvního roku života vyvinuly silnou emocionální vazbu k pečující osobě, kterou bývá obvykle matka, pěstounka nebo adoptivní matka. Autor upozorňuje, že delší odloučení od rodiny by nemělo nastat dříve než na konci prvního roku života, neboť je důležité, aby si dítě vytvořilo stabilní emocionální vazbu.

1.3. Sociálně právní ochrana dětí

Sociálně právní ochrana je upravena zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. V § 6 zákona o sociálně – právní ochraně dětí, jsou uvedeny

případy, kdy je zahájena sociálně – právní ochrana. Zaměřuje se především na děti, jejichž rodiče zemřeli nebo neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nevykonávají nebo zneužívají práva, která plynou z rodičovské odpovědnosti. Jedná se také o děti, které byly svěřeny do výchovy jiné osoby, děti, které vedou nemravný život, zanedbávají školní docházku, opakovaně utíkají od rodičů nebo jsou obětí trestného činu. Knetlová et al., (2017) upozorňuje na hlavní úlohu pracovníka OSPOD v procesu náhradní rodinné péče, která je velmi důležitá, neboť musí spolupracovat s rodiči, soudem, pěstouny a různými odborníky, aby zajistil, že se zohlední zájmy dítěte.

Ministerstvo práce a sociálních věcí, které tvoří celostátní koncepci péče o rodinu a dítě, vydává směrnice a právní předpisy, které upravují sociálně právní ochranu dětí. V neposlední řadě plní také kontrolní funkci nad dalšími orgány, kterými jsou krajské úřady a obecní úřady s rozšířenou působností. Krajské úřady plní kontrolní funkci nad obcemi, neboť rozhodují o případném odvolání klienta proti rozhodnutí obce. Obce například provádějí sociální šetření, poskytují poradenství, provádí depistáž ohrožených dětí, a v neposlední řadě přímo pracují s rodinami osvojitelů a pěstounskými rodinami. (Legislativa a systém sociálně-právní ochrany, 2023). Dle Matouška (2016) patří mezi orgány sociálněprávní ochrany dětí v České republice obecní úřady, obecní úřady s rozšířenou působností, krajské úřady, magistrátní úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

1.4. Náhradní rodinná péče

Macela (2019) „*každé dítě přichází na svět skrze své rodiče a je mu nejlépe ve středu rodinného kruhu mámy a táty. Některé děti mají smůlu a dospělí se jim snaží pomoci.*“ (Macela, 2019, str.5) Podle Matějčka (1999) lze hovořit o formě pomoci pro děti, které nemohou vyrůstat ve své původní rodině. Dle autora jsou tyto děti vychovávány v cizím prostředí, které je podobné přirozenému domácímu prostředí, které má významný vliv na další psychosociální a motorický vývoj dítěte.

Dle Dobrého pěstouna (2018) se v rámci péče o ohrožené a sociálně znevýhodněné děti v České republice využívají dva typy náhradní péče. První z nich je tzv. náhradní rodinná péče, při níž je dítě svěřeno do péče konkrétní osoby. Druhým typem je ústavní péče, která je upravena zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Dle výše uvedeného zákona lze nařídit nejdéle po dobu 3 let, případně lze prodlužovat opakovaně. Jedná se až o poslední možnost, pokud dřívější nařízená opatření nevedla k nápravě.

Náhradní rodinná péče má vždy přednost před ústavní výchovou, neboť se mají vždy hájit nejlepší zájmy dítěte.

Zájmy dítěte jsou naznačeny v Úmluvě o právech dítěte z roku 1989. Dle Matouška a Pazlerové (2006) je tento pojem obtížně definovaný a neexistuje jedna přesná definice. Nicméně uvádí, že pokud je dítě způsobilé, mělo by mít možnost se vyjádřit a při dalším rozhodování by se k tomu to zájmu mělo přihlížet. Autoři popisují, na co by se mělo přihlížet, jedná se o „*osobnost dítěte, zejména na jeho vloh a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů, na citovou orientaci a zázemí dítěte, na výchovné schopnosti každého z rodičů a další.*“ (Matoušek, Pazlarová, 2016, str. 13)

Dle Matějčka (1999) je náhradní rodinná péče „*forma péče o děti, kdy je dítě vychovááno „náhradními“ rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Tou je u nás zejména adopce (osvojení) a pěstounská péče.*“ (Matějček, 1999, str. 31) European Journal of social work (2012) upozorňuje na to, že v České republice je pěstounská péče vnímána jako dlouhodobá náhrada za rodičovství, a často se nazývá jako „mini adopce“. Upozorňuje také na to, že chybí profesionální vedení pro pěstounské rodiče, kdy zákon vyžaduje, aby se sociální pracovník z oddělení SPOD každé 3 měsíce během první poloviny roku a pak každých šest měsíců scházel s rodinou. Nicméně uvádí, že to slouží především jako formální splnění této zákonem dané povinnosti, ale neslouží k určitému poradenství a k pomoci, která by byla v rodinách potřeba.

1.4.1. Historie náhradní rodinné péče

V každém historickém období byly děti, o které nebylo postaráno z mnoha důvodů. Jednalo se především o období válek, kdy velké množství dětí skončilo jako váleční sirotci.

Macela (2019) popisuje počátky náhradní rodinné péče již od osvícenství, počátky pěstounské péče v českých zemích jsou datovány na konec 18 století. Uskutečňovala se v tzv. nalezincích, což byly ústavy, do kterých byly umístěny sirotci a děti, o které se neměl, kdo starat a následně byly děti svěřeny do péče pěstounů. Uvádí, že biologičtí rodiče mohli děti navštěvovat a mít o dítěti informace stejně, jako je tomu i nyní.

Matějček (1999) popisuje období první republiky, po roce 1918, kdy byla zřízena tzv. okresní péče o mládež, která se starala o opuštěné nebo osiřelé děti. Dalším orgánem fungujícím v náhradní rodinné péči byla Česká zemská komise, která spravovala 24 okresních sirotčinců, což fungovalo na podobném principu jako dnešní diagnostické ústavy. Matějček (1999) uvádí,

že po roce 1948 nastalo velké množství změn, například přejmenování nalezinců na ústavy péče o dítě, mimo jiné byly zrušeny orgány zprostředkovávající pěstounskou péči, která byla obnovena až po 23 letech.

Podle Langmeiera a Matějčka (2011) existovaly až do roku 1964, kdy byl přijat nový zákon o rodině, pouze dvě možnosti náhradní péče o dítě a jednalo se o adopci a ústavní výchovu. Smolíková (2014) popisuje, že důležitým mezníkem náhradní rodinné péče byl rok 1963, neboť vstoupil v platnost zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, který platil až do konce roku 2013. Tento zákon neupravoval pěstounskou péči, ale zavádí novou formu náhradní rodinné péče a tím je svěřeni dítěte do péče jiné fyzické osoby.

Jak uvádí Macela (2019) pro pěstounskou péči byl důležitý zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči, kdy stanovil základní znaky pěstounské péče, kdy je část těchto znaků platná dodnes. SOS dětské vesničky byly zestátněny, tedy spadaly do správy okresních národních výborů. Smolíková (2014) uvádí, že velká změna přišla s přijetím zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, který je účinný od 1. dubna 2000, neboť tento zákon upravoval působení orgánů sociálně-právní ochrany v oblasti náhradní péče. Macela (2019) popisuje rok 2012, kdy vstoupil v platnost nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb., který nabyl účinnosti 1. ledna 2014. V druhé části zákoníku je upraveno rodinné právo, zvláště pěstounská péče je specifikovaná v § 958 - § 970 zákona 89/2012 Sb. Autor zmiňuje, že občanský zákoník vyzdvihuje všechny druhy pěstounské péče, včetně té přechodné, dokud si dítě rodiče nemůžou převzít zpět do své péče.

1.4.2. Formy náhradní rodinné péče

V České republice existuje několik forem náhradní rodinné péče, které jsou definovány zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Jedná se o:

1. Osvojení
2. Poručenství
3. Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby
4. Pěstounská péče

1.4.2.1. Osvojení

Pojem osvojení je také často známý pod pojmem adopce, představuje nejčastěji využívanou formu náhradní rodinné péče, neboť se jedná o jedinou formu náhradní rodinné péče, kdy má

osvojitel stejná práva a povinnosti jako biologický rodič. V České republice je osvojení upraveno zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, konkrétně § 794 až § 854. Zákon stanovuje osvojení jako přijetí cizí osoby za vlastní, kdy vztah mezi osvojitelem a osvojenecem je stejný jako mezi rodiči a dítětem. „*Osvojením vzniká nový právní i rodinný vztah, neboť mezi osvojeným dítětem a osvojitelem vzniká takový poměr, jaký je mezi rodiči a dětmi. Zanikají tedy všechna práva a povinnosti mezi osvojeným dítětem a jeho původní rodinou.*“ (Pémová, Ptáček, 2022, str. 206)

Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV) uznává, že úplnou odpovědnost za výchovu dítěte mají adoptivní rodiče. Po pravomocném rozhodnutí soudu o osvojení je osvojitel (osvojitelé) zapsán (zapsáni) do matriky jako rodiče a osvojenec získá nové příjmení. Osvojitel by měl informovat osvojenec o osvojení, co nejdříve, nejpozději však před nástupem do školy. Stejně jako v případě pěstounské péče nejsou, ani adoptivní rodiče, ani osvojenec oprávněni k uplatňování zvláštních výhod. Dle občanského zákoníku, konkrétně § 840 je také možnost, že v případě závažných důvodů lze osvojení na rozhodnutí soudu zrušit, nicméně po uplynutí lhůty 3 let od rozhodnutí již osvojení zrušit nelze. Dle Matějčka (1999) „*osvojení je považováno za nejdokonalější formu náhradní rodinné péče.*“ (Matějček, 1999, str. 33,) Zezulová (2012) uvádí, že adopci dávají přednost především bezdětné páry, které by upřednostnily vlastní dítě, ale po neúspěšných pokusech o oplodnění zvolí možnost adopce. Přejí si uspokojit rodičovskou odpovědnost, a proto si adoptují dítě. Křístek uvádí (2016), že osvojení, jako jedna z forem náhradní rodinné péče, je uznávaná ve všech evropských právních systémech a počátky sahají již od dob starověkého Říma. Dle Sychrové (2016) existuje tzv. mezinárodní osvojení, kdy zprostředkování je popsáno v Úmluvě o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení. V České republice je tímto typem osvojení pověřen Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně. Přednost má náhradní rodinná péče v České republice, až poté se přistupuje k možnosti mezinárodního osvojení.

1.4.2.2. Poručenství

Mezi další formu náhradní rodinné péče patří tzv. poručenství. Tato forma péče je upravena zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, konkrétně § 928 až § 942. Podle občanského zákoníku poručenství znamená, že soud jmenuje dítěti poručníka, protože žádný z rodičů není schopen se o dítě řádně starat. Může se jednat o úmrtí rodičů, nebo rodiče byli zbaveni rodičovské odpovědnosti případně se může jednat o tzv. zbavení svéprávnosti. Občanský zákoník říká, že „*poručník má vůči dítěti zásadně všechny povinnosti a práva jako rodič, ale*

nemá k dítěti vyživovací povinnost. S ohledem na osobu poručníka nebo poměry dítěte, jakož i s ohledem na to, z jakého důvodu rodiče nemají všechny povinnosti a práva, může být výjimečně okruh povinností a práv poručníka vymezen jinak.“ (§ 928, Sb., občanský zákoník) Dle MPSV bude Orgán sociálně-právní ochrany dětí jednat jako veřejný poručník až do doby, než bude dítěti ustanoven poručník nebo než tento poručník převezme odpovědnost za dítě. Soud musí určit orgán sociálně-právní ochrany dětí jako veřejného opatrovníka, pokud se nenajde žádná způsobilá osoba, která by tuto funkci mohla vykonávat.

1.4.2.3. Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby

Svěření dítěte do péče jiné osoby je upraveno občanským zákoníkem konkrétně § 953 č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Tento typ péče nenahrazuje žádný jiný typ péče, například péči před osvojením, pěstounskou péči nebo péči, která musí předcházet osvojení. Soud by měl vzít v úvahu, že pokud má být dítě svěřeno do péče příbuzného nebo osoby blízké dítěti, měla by být těmto osobám dána přednost. Soud by měl také stanovit povinnosti a práva pečující osoby, která se týkají dítěte.

„Nemůže-li o dítě osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník, může soud svěřit dítě do osobní péče jiného člověka (dále jen „pečující osoba“). Rozhodnutí o svěření dítěte do péče musí být v souladu se zájmy dítěte.“ (§ 953, Sb., občanský zákoník) Smolíková (2014) uvádí, že kromě osvojení jsou rodiče i nadále zákonnými zástupci dítěte a mají povinnost je vyživovat.

1.5. Pěstounská péče

Pěstounská péče neboli pěstounství je upraveno občanským zákoníkem konkrétně § 958 až §970 a také zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Před novým občanským zákoníkem byl klíčový zákon č 50/1973 Sb., o pěstounské péči.

Občanský zákoník uvádí, že v případě, kdy nemůže žádný z rodičů ani poručník převzít péči o dítě, právě v takovém případě může soud svěřit dítě do péče pěstounovi. Občanský zákoník popisuje, že pokud dítě bylo svěřeno do péče pěstouna, biologičtí rodiče neztrácejí své právo ani povinnosti, jako je tomu u adopce. Stále jsou zodpovědní za dítě a mají nárok na informace o něm. Kromě toho mohou mít osobní kontakt s dítětem, pokud soud nerozhodne jinak. Může nastat situace, kdy biologický rodič požádá soud o převzetí dítěte zpět do své osobní péče. Dle Matějčka (1994) je pěstounská péče volnější z hlediska toho, že biologičtí rodiče neztrácejí práva a povinnosti vůči dítěti. Dítěti se ponechává příjmení po vlastních rodičích, tím se mimo

jiné odlišuje od adopce. Matoušek (2016) uvádí, že „*pěstounská péče zachovává práva biologických rodičů s výjimkou práv, která soud přenese na pěstouny.*“ (Matoušek, 2016, str. 17) Dobešová (2014) upozorňuje, že pěstoun o dítě pečuje a je zodpovědný za výchovu dítěte, ale mezi dítětem a pěstounem není žádný právní vztah, protože pěstoun zastupuje dítě pouze v omezeném rozsahu, neboť práva a povinnosti mají stále biologičtí rodiče. Autorka dodává, že pokud je nutné udělat závažné rozhodnutí, je potřeba souhlas biologických rodičů, případně soud může rozhodnout, pokud se z jakýchkoli důvodů nemůže jednat s biologickými rodiči. Sychrová (2015) poukazuje, že dnes je pěstounská péče vnímána spíše jako dočasná, s cílem navrátit dítě do jeho původní rodiny. Většinou se proto přednostně hledá pěstoun mezi členy rodiny a blízkými osobami, aby se minimalizovalo riziko traumatu vyvolaného přesunem. Klade se důraz, aby byl celý proces pro dítě co nejšetrnější. Pokud se však v okolí dítěte žádný pěstoun nenajde, musí se hledat mezi lidmi mimo rodinu. Davis (2010) uvádí, že pokud profesionální pěstoun poskytuje péči o dítě, které mu bylo svěřeno, je to součástí jeho pracovní náplně. Vyplývá z toho, že pečovat o dítě je jednou z odpovědností, kterou pěstoun přijal v rámci svého rozhodnutí stát se pěstounem. Dobrý pěstoun (2018) dodává že, „*do pěstounské péče se svěřují děti, jejichž výchova není u rodičů zajištěna a zájem dítěte takové svěřeni vyžaduje. Je to druh státem garantované a kontrolované formy náhradní rodinné péče.*“ (Dobrý pěstoun, 2018, str. 21) Zezulová (2012) zdůrazňuje, že touha po dětech je důležitá, ale není jedinou motivací, proč se lidé rozhodnou vzít si dítě do pěstounské péče. Jedná se o trvalou změnu, proto musí být všichni žadatelé o pěstounskou péči plně připraveni na to, že se jejich rodina rozroste o nového člena.

1.5.1. Druhy pěstounské péče

Pěstounská péče v České republice se rozlišuje dle různých hledisek na několik druhů.

Dle příbuznosti:

Středisko náhradní rodinné péče rozděluje nově pěstounskou péči na následující dva druhy, neboť toto rozdělení je platné od ledna roku 2022.

a) Příbuzenská neboli nezprostředkovaná

Gleeson (2017) popisuje příbuzenskou pěstounskou péči, která je vykonávána příbuznými osobami z širší rodiny například prarodiči, zletilými sourozenci, tety apod. Tento typ péče je vždy preferován, neboť přesunutí dítěte v tomto případě je nejšetrnější. Pazlarová (2016) dodává, že téměř 80 % příbuzenských pěstounů tvoří

prarodiče. Druhou skupinu zastupují tety a strýcové. Poslední skupina, která již není tolik zastoupená, je tvořena zletilými sourozenci dětí.

b) Zprostředkovaná

Středisko náhradní rodinné péče uvádí, že někdy tento typ pěstounské péče může být znám i jako klasická pěstounská péče, kdy podstatou je, že péči poskytuje nepříbuzenská rodina, tedy neexistují mezi pěstounem a dítětem žádné příbuzenské vazby. Dle MPSV krajský úřad provádí celý proces nazývaný zprostředkování, který má za cíl vybrat nejvhodnější osobu z evidence pěstounů, jenž se bude o dítě starat.

Dle počtu dětí:

a) Individuální

Pěstounovi případně pěstounům jsou svěřeny, maximálně dvě děti do pěstounské péče.

b) Skupinová

Jedná se o formu pěstounské péče, kdy jsou do rodiny svěřeny více než dvě děti. Tato forma je preferována, aby se předešlo oddělení sourozenců. (Dobrý pěstoun, 2018)

Dle délky pobytu v pěstounské rodině

a) Krátkodobá pěstounská péče

Pazlarová (2016) uvádí, že se jedná o formu péče o dítě, kdy se jeho rodina z nejrůznějších důvodů nemůže o dítě starat. Hlavním cílem je umožnit dítěti alespoň krátkodobý pobyt v rodinném prostředí, dokud není nalezeno trvalé řešení, kterým může být např. adopce. Autorka upozorňuje, že soud poté každé tři měsíce musí provést přezkoumání. Autorka dodává, že tato forma se začala hojně využívat až po novelizaci zákona o sociálně právní ochraně dětí, která vstoupila v platnost 1.1. 2013. Krátkodobá pěstounská péče neboli pěstounská péče na přechodnou dobu je ukotvena zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, přesněji § 27a. Dle zákona tento druh péče se využívá nejčastěji u dětí, které ze závažných důvodů nemůže vychovávat rodič, dalším důvodem mohou být děti, u kterých se předpokládá jiný druh náhradní rodinné péče, tedy například osvojení. V tomto případě je nutné předběžné opatření a soud je povinen vydat rozhodnutí do 24 hodin. Macela (2019) uvádí „pěstounská péče na přechodnou dobu je tak jediným institutem náhradní rodinné péče, u něhož může orgán sociálně – právní ochrany vystupovat v roli navrhovatele.“ (Macela, 2019, str. 40) Pěstoun na přechodnou dobu musí být kdykoliv připraven přijmout dítě do péče, neboť je veden v tzv. evidenci osob vhodných pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu. Je stanovena pouze

jedna výjimka, kdy pěstoun může odmítnout přijmout dítě do péče a tím je náhlé onemocnění. Autor upozorňuje, že pěstoun může požádat o přerušování zprostředkování. Za jiných okolností je pěstoun vyřazen z evidence osob vhodných pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu.

b) Dlouhodobá pěstounská péče

Dlouhodobá pěstounská péče znamená, že děti mohou být v péči dospělých až do zletilosti. Po oficiálním ukončení pěstounského vztahu, se ale často zůstává déle, například, aby mohly dostudovat, nebo získat zaměstnání. Každý pěstoun k dítěti přistupuje jako k vlastnímu dítěti. Nicméně tento vztah je individuální a záleží na jednotlivých pěstounech, zda budou dítě podporovat i po jeho zletilosti. (Dobrý pěstoun, 2018)

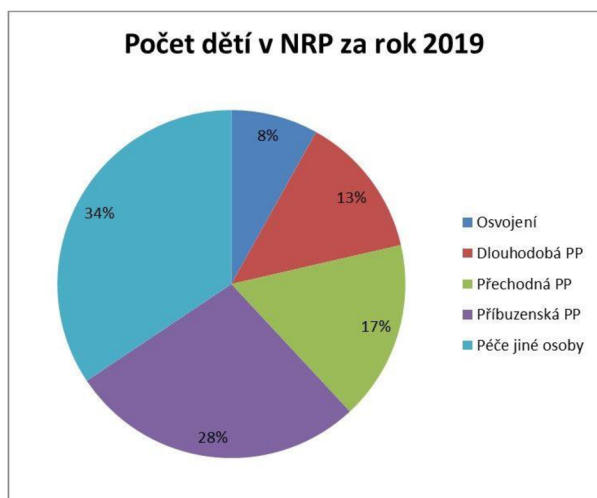
1.5.2. Dávky pěstounské péče

Zákon o sociálně – právní ochraně dětí stanovuje dávky, které pěstoun dostane od státu za svou péči o dítě. Je přesně definovaný okruh dávek pěstounské péče dle § 47e zákona o sociálně – právní ochrany dětí.

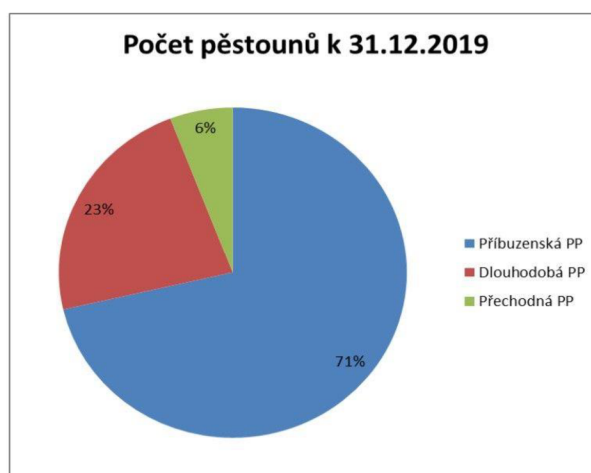
- Příspěvek na úhradu potřeb dítěte
- Odměna pěstouna
- Příspěvek při převzetí dítěte
- Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla
- Příspěvek při ukončení pěstounské péče

Dle Úřadu práce ČR je krajská pobočka Úřadu práce ČR odpovědná za vyplácení dávek, na které se žádá na příslušném pracovišti v závislosti na trvalém bydlišti žadatele. Tyto dávky se nazývají netestované, protože se nezohledňuje výše příjmu žadatele.

Obrázek 3

Obrázek 4

Zdroj: Aliance náhradních rodin, dostupné z: <https://www.anrcr.cz/>

1.5.3. Zprostředkování a proces pěstounství

Celý proces zprostředkování a proces pěstounské péče je upraven zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů. Středisko náhradní rodinné péče popisuje celý proces následovně. Prvním krokem je podání žádosti a následujícím zaevidováním do seznamu žadatelů, kdy žádost lze podat na obecním úřadě s rozšířenou působností podle trvalého pobytu žadatele. Následně obecní úřad s rozšířenou působností provede sociální šetření v rodině, které je nutné k posouzení a získání veškeré nutné dokumentace. Dalším krokem je posouzení žadatelů krajským úřadem, tedy žádost společně s potřebnou dokumentací postoupí krajskému úřadu k posouzení a vydá rozhodnutí. Na základě všech zjištěných informací vydá krajský úřad správní rozhodnutí o zařazení nebo nezařazení do evidence žadatelů, proti rozhodnutí je možné odvolání. Pokud je žadatel zařazen do evidence žadatelů, krajský úřad vybere pro dítě z této evidence rodinu. Posledním krokem je navazování kontaktu s dítětem, kde se zprostředkuje osobní kontakt dítěte a pěstounů.

1.6. Doprovázení pěstounských rodin

Dle Pazlarové (2016) doprovázení pěstounských rodin představuje poskytovanou službu rodině, která je tvořena dalšími službami, jež jsou stanoveny na základě zákona o sociálně – právní ochraně dětí. Nejedná se o kontrolní činnost, ale především o podpůrnou službu, která má být nápomocna rodině.

Dobry pěstoun (2018) uvádí, že pěstounské rodiny se podporují, aby jim doprovázející pracovníci pomohli lépe porozumět a přizpůsobit se vnitřnímu světu dětí. Přístup je zaměřen na vytvoření ideálního prostředí pro rozvoj dětí, které jsou v pěstounské péči. Základním principem je, aby se dítěti poskytlo co možná nejvhodnější prostředí pro jeho rozvoj.

Dle MPSV je hlavním posláním doprovázení pěstounských rodin poskytování podpory a pomoci pečujícím osobám a pěstounům v evidenci, aby mohli vytvořit bezpečné a stabilní prostředí pro svěřené dítě. Uvádí, že jde o to, aby byla poskytnuta sociální a odborná poradenská služba, přímé poskytování či zprostředkování služeb definovaných zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, a osobní kontakt s pracovníkem doprovázejícího subjektu. Sdružení pěstounských rodin (2017) popisuje základní práva a povinnosti osob pečujících a osob v evidenci. Jedná se například o pomoc v situaci, když pečující osoba nebo osoba v evidenci není schopná ve stanovené míře zajistit osobní péči o svěřené dítě, může se jednat o dočasnou pracovní neschopnost, úmrtí osoby blízké nebo i při nezbytném vyřizování osobních záležitostí. Právem pečující osoby je možnost odpočinout si od celodenní intenzivní péče o dítě, kdy tento odpočinek může být důležitý pro udržení psychohygieny a zdraví této osoby. Rozsah je stanoven na čtrnáct kalendářních dnů v kalendářním roce za podmínky, že svěřené dítě dosáhlo dvou let věku. Dalším uvedeným právem je dle Sdružení pěstounských rodin, právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci, která je mezi pěstouny hojně využívána. Kromě výše uvedených práv stanovilo MPSV také určité povinnosti, mezi které patří povinné vzdělávání, které je stanoveno minimálně na 24 hodin ročně. Další povinností je umožnit sledování, zda je naplněna a dodržována dohoda o výkonu pěstounské péče. Poslední uvedená povinnost představuje rozvíjet, udržovat a prohlubovat spojení mezi dítětem a blízkým osobám dítěte.

1.6.1. Dohoda o výkonu pěstounské péče

Pazlarová (2016) uvádí, že v roce 2013 byla novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí zřízena dohoda o výkonu pěstounské péče, kdy je pěstoun povinen uzavřít tuto dohodu s tzv. doprovázející organizací, kterou může být OSPOD nebo nezisková organizace pověřená k výkonu sociálně-právní ochrany dětí a k uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče. Autorka upozorňuje na třicetidenní lhůtu k uzavření dohody začínající okamžikem, kdy je dítě svěřeno do pěstounské péče. Hlavním účelem dohody je poskytnout podporu rodině a zvýšit kvalitu pěstounské péče.

Dle Novotného (2014) se nebere ohled na to, kolik dětí je přijato do pěstounské rodiny, ale platí pouze jedna dohoda o výkonu pěstounské péče.

Dobry pěstoun (2018) popisuje, s kým lze Dohodu uzavřít, jedná se o:

- Obecní úřad s rozšířenou působností
- Oddělení sociálně – právní ochrany dětí
- Nestátní nezisková organizace, která má pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí a k uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče

Sdružení pěstounských rodin (2017) popisuje, že po uzavření dohody mají pěstouni právo na doprovázení rodiny. Pěstounovi je poté přiřazen konkrétní pracovník, který bude s náhradní rodinou pracovat. Nastaví si pravidla vyhovující oběma stranám. Je důležité vytvořit bezpečné prostředí, kde se bude respektovat názor nezletilých a vše se bude řešit individuálně v závislosti na potřebách dané rodiny a dítěte.

Pazlarová (2016) popisuje, z jakých částí se doprovázení pěstounských rodin skládá. Jedná se o:

1. Podpora pěstounů – Přidělený doprovázející pracovník je s pěstouny v neustálém kontaktu, navštěvuje pěstouny v jejich domácnosti. Stanoví si interval návštěv podle potřeby, nejméně však 1x za 2 měsíce. Pěstoun hlásí všechny nové změny a nové informace svému přidělenému pracovníku. Pracovník je pro rodinu určitou oporou, v případě nějakých problémů nebo těžkých situacích, se snaží být nápomocný.
2. Podpora dítěte – Nejdůležitější je spolupracovat s dítětem. Je důležité, aby pracovník navázal s dítětem dobrý vztah, aby se nebálo svěřit, v případě, že ho něco trápí, aby si vytvořili vhodné prostředí pro komunikaci. Pracovník má být dítěti na blízku a řešit s ním těžké situace, pracovat na naplňování jeho potřeb. Pracovník dochází do domácnosti v určených intervalech, nicméně intervaly si stanoví po domluvě. Je důležité zmínit, že podpora se týká všech dětí v dané rodině, tedy vlastních i přijatých.
3. Podpora rodiny – Doprovázející pracovník pracuje s rodinou jako s celkem, podporuje kontakt s širší rodinou. Měli by si vytvořit vhodné bezpečné prostředí, kde se budou cítit všichni dobře, budou se snažit na všech rozhodnutích pracovat společně.
(Pazlarová,2016 str. 84)

1.6.2. Doprovázející pracovník

Někdy bývá označován též jako klíčový pracovník. Sdružení pěstounských rodin (2017) uvádí, že je nutné, aby doprovázející pracovník byl upřímný, empatický, aby porozuměl potřebám rodiny, nevynášel soudy, měl by se chovat profesionálně, diskrétně a ohleduplně. Popisují, že je nutné, aby byl schopný poznat členy rodiny a zohlednit jejich názory. V neposlední řadě musí mít schopnost komunikovat s rodinou srozumitelně, bez složitých termínů tak, aby všechny informace byly pro pěstouny srozumitelné a dobře pochopitelné. Dobrá rodina (2023) vyjmenovala služby, které může pěstoun s doprovázející organizací využít, jedná se například o pomoc s péčí o svěřené dítě, odbornou pomoc, pomoc při kontaktu s původní rodinou nebo vzdělávání. Typy služeb jsou definované v dohodě o výkonu pěstounské péče, základní služby a jejich rozsah je pro všechny stejný, protože je ukotven zákonem o sociálně – právní ochraně dětí. V závislosti jednotlivých doprovázejících organizacích se rozlišují služby, které jsou poskytovány nad rámec zákona (např. doučování, sportovní a vzdělávací akce pro děti apod.).

2. CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

2.1. Cíl práce

Cílem bakalářské práce, bylo zjistit, jaká jsou pozitiva a negativa spolupráce pěstounů s doprovázejícími organizacemi, a popsat zkušenosti spolupráce doprovázejících pracovníků s pěstouny.

2.2. Výzkumné otázky

Byly zformulovány následující výzkumné otázky k naplnění cíle bakalářské práce:

VO1 – Jaké jsou zkušenosti a postoje pěstounů k doprovázejícím organizacím?

VO2 – Jak pěstouni hodnotí doprovázející organizace?

VO3 – Jak hodnotí pracovníci z doprovázejících organizací spolupráci s pěstouny?

3. METODIKA

3.1. Metodický postup

K výzkumnému šetření byl použit kvalitativní sběr dat, který probíhal metodou dotazování u konkrétní cílové populace technikou polostrukturovaného rozhovoru, neboť se tím udává větší prostor pro odpovědi dotazovaných. Lze zacházet více do hloubky a získat všechny podrobnosti. Reichel (2009) uvádí, že v kvalitativní metodě jsou prezentovány různé přístupy ve snaze porozumět zkoumanému sociálnímu problému. Podle Hendla (2005) je kvalitativní výzkum procesem zkoumání jakéhokoliv daného sociálního nebo lidského problému s cílem najít jeho porozumění. Výzkumník se snaží vytvořit celkový obraz pomocí různých metodologických tradic a hledá informace, které by mohly přispět k vyjasnění otázek.

Reichel (2009) popisuje polostrukturovaný rozhovor jako částečně řízený s určitou sadou otázek a témat, které budou prodiskutovány, nicméně bez explicitního pořadí. Autor upozorňuje na skutečnost, že polostrukturovaný rozhovor kombinuje přednosti a omezuje nevýhody obou forem rozhovoru, tedy volného, strukturovaného a nestrukturovaného. Mišovič (2019) uvádí názor, že polostrukturovaný rozhovor je hojně využíván především pro jeho pružnost a srozumitelnost, kdy za jeho základ je považována konverzace. Autor dodává, že výzkumník může flexibilně upravovat například pořadí otázek nebo měnit frekvenci dle aktuální situace.

Do rozhovoru byly použity otevřené otázky (příloha č. 1 a 2), které byly doplněny dalšími doplňujícími otázkami. Sběr dat probíhal v období od února do dubna 2023, kdy jsem nejprve zkontaktovala komunikační partnery, seznámila jsem je s tématem mé bakalářské práce, zeptala jsem se jich, zda souhlasí, že rozhovor bude zaznamenán nahrávacím zařízením, neboť následně bude sloužit jako podklad výzkumné části bakalářské práce. Rozhovory probíhaly po předchozí domluvě na předem stanoveném místě, se kterým komunikační partneři souhlasili. Snažila jsem se jim maximálně přizpůsobit a vzhledem k citlivosti tématu se část rozhovorů uskutečnila v domácnostech komunikačních partnerů, aby se cítili uvolněně a abychom měli dostatečné soukromí. S pracovníci z jednotlivých doprovázejících organizací jsem si domluvila osobní schůzku v jejich organizaci. Tři rozhovory proběhly prostřednictvím videohovoru, protože dotazované byly z jiného kraje a nebyla možná osobní schůzka. Délka rozhovorů se lišila v závislosti na sdílnosti komunikačních partnerů. Jeden rozhovor trval v průměru 30 minut. Rozhovory jsem si zaznamenala do předem připraveného záznamového archu, poté všechny doslovně přepsala do textové podoby.

3.2. Etika výzkumu

Před rozhovorem byli všichni komunikační partneři seznámeni o tématu bakalářské práce a o průběhu výzkumného šetření. Každému komunikačnímu partnerovi byla položena otázka, zda souhlasí s nahráváním rozhovoru, který bude po přepsání do textové podoby smazán. Dle Miovského (2006) by výzkumníci měli uctívat etické principy, včetně ochrany soukromí. Každý komunikační partner by měl být ujistěn, že jeho anonymita bude zachována. Hendl (2017) zdůraznil, že rozhovory mohou zahrnovat osobní otázky a často se hovoří o citlivých tématech, takže je potřeba se postarat o emocionální pohodu a je důležité, aby výzkumník dbal na zachování pocitu bezpečí a pohody. Aby byla zachována anonymita, nejsou uváděna konkrétní jména a další osobní údaje, které by případně mohly být zneužity. Komunikační partneři jsou označeni pouze KP1 – KP10.

3.3. Výzkumný soubor

Pro bakalářskou práci byly sestaveny dva výzkumné soubory. První výzkumný soubor je tvořen pěti komunikačními partnery, kteří mají alespoň jedno dítě v pěstounské péči a spolupracují s doprovázející organizací (tabulka č. 1). Druhý výzkumný soubor je tvořen pěti komunikačními partnery, kteří pracují jako pracovníci v doprovázejících organizacích pro pěstouny (tabulka č. 2). Pro lepší přehlednost jsou umístěny tabulky s identifikačními údaji jednotlivých komunikačních partnerů.

Výzkumný soubor č. 1 (VS1)

Tabulka č. 1: Identifikační údaje komunikačních partnerů VS1

	KP1	KP2	KP3	KP4	KP5
Vzdělání	VŠ	SŠ s maturitní zkouškou	SŠ s maturitní zkouškou	VŠ	VŠ
Věk	57 let	50 let	61 let	45 let	53 let
Zaměstnání	učitelka	prodavačka	uklízečka	všeobecná zdravotní sestra	speciální pedagog
Druh PP	dlouhodobá	dlouhodobá	dlouhodobá	dlouhodobá, 2 děti zprostředkovaná, 1 dítě nezprostředkovaná	dlouhodobá, 2 děti zprostředkovaná, 2 děti nezprostředkovaná
Počet dětí v PP	1	1	nyní 1, během života 7 dětí	3	4
Doba pěstounství	4 roky	9 let	32 let	17 let	13 let

Zdroj: Vlastní výzkum

Výzkumný soubor č. 2 (VS2)

Tabulka č. 2: Identifikační údaje komunikačních partnerů VS2

	KP6	KP7	KP8	KP9	KP10
Vzdělání	Magisterské	Bakalářské	Magisterské	Magisterské	Magisterské
Věk	33 let	29 let	42 let	36 let	38 let
Délka praxe	7 let	5 let	2 roky	7 let	4 roky

Zdroj: Vlastní výzkum

4. VÝSLEDKY VÝZKUMU

Tato kapitola se podrobně zabývá výsledky rozhovorů s komunikačními partnery a zhodnocením výzkumu. Výsledků bylo dosaženo prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů, kterých bylo deset, jednalo se o pět rozhovorů s pěstouny a následně pět rozhovorů s pracovníky z doprovázejících organizací.

Zpracované rozhovory jsou v této části podrobně rozepsány dle jednotlivých komunikačních partnerů, kdy na začátku každého rozhovoru jsou uvedené základní údaje, např. věk, dosažené vzdělání, zaměstnání, počet dětí v pěstounské péči, doba pěstounské péče a druh pěstounské péče. Z důvodu zachování anonymity jsou pěstouni označeni jako KP1 – KP5 (tabulka č.1). Druhý výzkumný soubor byl tvořen pěti pracovníky z doprovázejících organizací, se kterými také proběhl polostrukturovaný rozhovor, úvod byl zaměřen na základní informace jako např. vzdělání, věk a délka praxe. Pracovnice jsou označeny jako KP6 – KP10 (tabulka č. 2).

4.1. Zpracování výsledků

KP1

Pěstounka, 57 let, vysokoškolské vzdělání – bakalářské, vystudovala obor učitelství pro 1. stupeň ZŠ, nyní pracuje na jedné základní škole. Aktuálně má čtvrtým rokem v dlouhodobé pěstounské péči jedno dítě.

KP1 uvedla, že má v pěstounské péči holčičku, která má psychomotorické postižením (dětskou mozkovou obrnu), z tohoto důvodu skončila v zaměstnání a plně se věnuje péči o holčičku. Domácnost tvoří pěstounka, její manžel a dospělý syn, který již žije se svojí partnerkou v jiném městě. Dotazovaná vnímala potřebu pomoci nějakému dítěti, chtěla se o někoho starat a vyzkoušet si něco nového, doslovně uvedla: *„Přemýšlela jsem o pěstounské péči několik let. Tím, že syn je už dospělý a tolik mě nepotřebuje, jsem chtěla o někoho pečovat a zároveň pomoci dítěti.“* Na doplňující otázku, zda by se rozhodla znovu stát se pěstounkou, ihned odpověděla bez dlouhého zamyšlení, že rozhodně ano a doslovně uvedla: *„Nelituji žádného rozhodnutí, i přestože péče o holčičku je náročná. Musela jsem skončit v zaměstnání, celý proces byl velmi zdlouhavý. Ale nelituji ničeho a jsem ráda, že jsem se nakonec rozhodla takto.“* Pěstounka spolupracuje s DO a ani nezvažovala, že by měla doprovázení s OSPOD. Dle slov dotazované: *„Jsem velmi spokojená, byla a je to první DO a nikdy jsem změnu nezvažovala.“* Ve své DO absolvovala velmi kvalitní přípravu, a proto se rozhodla zůstat. Dotazovaná zdůraznila: *„Navíc mají i svého psychologa, který je schopen poskytnout okamžitou pomoc a jak všichni víme,*

dětských psychologů je opravdu minimum, právě toto hodnotím jako velké pozitivum. “ Zajímalo mě, jak se o DO dozvěděla a dotazovaná mi vysvětlila, že ještě před celým procesem, kdy přemýšlela o pěstounství, si hledala všechny informace na internetu, a právě tam poprvé zjistila, že vůbec nějaké doprovázející organizace pro pěstouny existují, protože nikdy předtím o tom neslyšela. Následně začala hledat DO ve svém okrese, porovnávat služby a vybranou DO zkontaktovala, od té doby s ní spolupracuje. Činnosti DO vnímá pozitivně, uvedla: *„Přeci jen jde o velký zásah do soukromí. Na druhou stranu je to taková moje opora v mnoha situacích. Hlavně tím, že mám holčičku s postižením, potřebujeme často pomáhat i na úřadech a tím mě moje doprovázející pracovníce velmi pomáhá.*“ Dotazována upozornila, že nejvíce využívají zajištění kontaktu s biologickou rodinou na neutrální půdě, vzdělávání s možností hlídání dítěte např. i víkendové. Vzhledem ke zdravotnímu postižení dítěte využívají pomoc při zjišťování informací ohledně dávek (průkaz ZTP, příspěvek na mobilitu), rehabilitačních a dalších zdravotních služeb. Na doplňující otázku, zda ji nějaká služba chybí, uvedla, že ji nic nenapadá a je spokojená. DO ji nejvíce pomáhá, protože: *„Nemám pocit, že jsme na všechno sami, můžu se na ně kdykoliv obrátit a vždy se snaží pomoci.*“ Dotazovaná zhodnotila doprovázející pracovníci velmi kladně a zmínila: *„Přestože si netykáme, mohu svoji klíčenku (klíčovou pracovníci) považovat za kamarádku, je velmi ochotná, empatická a opravdu jsme si hlavně po lidské stránce velmi sedly.*“ Dohoda u výkonu pěstounské péče je dle dotazované velmi důležitá, neboť je nutné nastavit si pravidla. Jako největší problém v poskytování péče upozornila na nesoučinnost institucí, dotazovaná uvedla: *„Za mě je největší problém spolupráce mezi institucemi. Někdy přijde do PP na přechodnou dobu dítě na jeden měsíc a poté odchází do dětského domova. Proč? Proč se někdy dlouho vyčkává, co biologická rodina, když je od začátku téměř jisté, že se tam dítě nevrátí. Proč na úřadech všechno tak dlouho trvá, než se vydá rozhodnutí? Vůbec to není v zájmu dítěte.*“ Z našeho rozhovoru vyplynulo, že vnímá velký problém v nesoučinnosti dalších zainteresovaných subjektů. Především kladla důraz na OSPOD, ale jde např. i o lékaře a učitele.

KP2

Pěstounka, 50 let, středoškolské s maturitou, vystudovala obor cestovní ruch, ale nikdy se tomu nevěnovala. Aktuálně pracuje jako prodavačka v obchodě s oblečením. Má jedno dítě v dlouhodobé pěstounské péči již devátým rokem.

KP2 má v pěstounské péči čtyřletého chlapečka, ale od roku 2015 je i pěstounkou na přechodnou dobu. Před rokem se rozvedla s manželem a zůstala už jen s chlapečkem.

Dotazovaná popsala motivaci pěstounství jako: „*Pomoc dalším dětem, nemohla jsem mít své dítě a chtěla jsem spojit to, že se chci o někoho starat a zároveň někomu pomoci.*“ Doptala jsem se, zda by se rozhodla stejně a vzala si další dítě do pěstounské péče, dotazovaná odpověděla, že pokud by byla situace jiná, vzala by si další dítě do PP, ale v důsledku toho, že je krátce po rozvodu s manželem a na celou domácnost a péči o dítě je úplně sama, doslovně uvedla: „*Pokud bych nebyla na výchovu sama, vzala bych si ještě jedno dítě, ale aktuálně ne.*“ Dotazovaná zvolila pro doprovázení DO a doslovně popsala: „*Zvolila jsem DO kvůli dalším službám, které můžeme využívat, to bylo asi rozhodující.*“ Při doplňujících otázkách jsem se dozvěděla, že již měla zkušenost a povědomost o DO, protože do jedné organizace docházela jako dobrovolnice. Když se stala pěstounkou, měla spoustu potřebných informací. Svého doprovázejícího pracovníka zhodnotila kladně, ale upozornila na předchozí špatnou zkušenost s pracovníkem, dle slov dotazované: „*Teď jsem spokojená, ale vyzkoušela jsem jich víc.*“ Na doplňující otázku, co ji na předchozích pracovnících vadilo a proč se rozhodla po změnu, uvedla, že se jí nelíbil přístup jejich práce, např. v situaci, kdy dotazovaná potřebovala pomoc a obrátila se na svého doprovázejícího pracovníka, vůbec se nesnažil a byl neochotný, stejně si vše musela vyřídit sama. Upozornila na předchozí zkušenost, kdy již docházela do jedné organizace jako dobrovolnice, viděla, jak ostatní pracovníci pracují a jednají s klienty. Právě taková spolupráce se jí líbila, proto se rozhodla pro změnu doprovázejícího pracovníka. Zajímalo mě, proč nezvolila organizaci, kterou již znala. Odpověděla: „*Po rozvodu jsem se musela odstěhovat, nejdříve jsem bydlela u své matky, ale poté jsem si našla byt, kde žijeme doteď. Je to ale úplně jiný okres, proto jsem musela zvolit jinou DO než tu, kam jsem chodila jako dobrovolnice.*“ Dotazovaná je spokojená a doprovázející pracovník dochází do rodiny po domluvě, pokud je potřeba, dorazí kdykoliv, jinak 1x za 2 měsíce. Nejčastěji využívá pomoc při setkávání s biologickou rodinou a řešení všech záležitostí s nimi. Vyzdvihla možnost hlídání dítě, když jde k lékaři nebo na školení. Dodává, že v poskytovaných službách ji teď nic nechybí, ale dříve ji chybělo doprovázení do věznice, které si musela řešit sama. Myslí si, že je dohoda o výkonu pěstounské péče důležitá, protože upozornila: „*Nechtěla bych vše řešit s biologickou rodinou a myslím si, že je důležité mít práva a povinnosti.*“ Dotazovaná zdůraznila, že biologičtí rodiče se o dítě starat nechtějí, ale zároveň vytvářejí samé překážky. Problémy v poskytování pěstounské péče jsou dle dotazované ve špatné legislativě, která je nedostatečná a často nesmyslně nastavená.

KP3

Pěstounka, 61 let, středoškolské s maturitou, vystudovala obor kuchař – číšník, zhruba patnáct let pracovala v jedné restauraci jako pomocná kuchařka, ale po uzavření restaurace změnila zaměstnání a pracovala jako uklízečka. Nyní je již v důchodu, ale dle potřeby vypomáhá ve vesnické restauraci s úklidem. Pěstounkou je přes třicet dva let, během života měla sedm dětí v péči, aktuálně má jedno dítě v dlouhodobé pěstounské péči a jedno dítě si adoptovala.

KP3 popsala, co ji vedlo k rozhodnutí stát se pěstounkou, uvedla: *„Už od časného mládí jsem měla v plánu přijmout do péče dítě. Když se později ukázalo, že sice není vyloučeno, ale taky není jisté, že budu moci mít vlastní dítě, ihned jsme si dali žádost na PP.“* Doptala jsem se na aktuální situaci, zda je takhle spokojena a dotazovaná uvedla, že je maximálně spokojená, aktuálně je již v důchodu a je moc ráda, že se může o někoho starat a dodala: *„Nyní máme u nás doma ještě japonskou studentku na ročním hostitelském pobytu, takže máme velmi pestrou domácnost, nelituji ničeho.“* Při výběru své DO nekladla žádný velký důraz na poskytované služby, neporovnávala jednotlivé organizace, odpověděla: *„Nikdy jsem nad tím takhle nepřemýšlela, zvolila jsem první DO, kterou jsem našla v našem okrese a taky asi na doporučení od našich známých pěstounů, ale nijak víc jsem to teda neřešila.“* Dodala, že je pěstounkou přes třicet let a už si přesně všechno nepamatuje. Dotazovaná upozornila, že DO moc nevyužívají a nepotřebují, proto nemůže zhodnotit, zda je spokojená či nikoliv, protože: *„Vychovávala jsem přes dvacet let děti bez DO, nejsem zvyklá se na ně obracet.“* Svého doprovázejícího pracovníka zhodnotila neutrálně pouze uvedla: *„Nemám s ním žádné problémy, je uvážlivý, klidný, ale taky jsem se nedostala do žádných problémů, abych potřebovala jeho zastání a pomoc, pak by se teprve vidělo.“* Nicméně dodala, že DO skoro k ničemu nepotřebuje a dochází k nim pouze jednou za dva měsíce, ale jen proto, že je to takhle nastavené dohodou o výkonu PP. Na otázku ohledně využívání služeb dotazovaná zmínila: *„Využili jsme asi dvakrát pohovor s psychoterapeutem, to je tak jediný, všechny odborníky si jinak zajišťuju sama, ale teď ani nic moc už nepotřebujeme.“* Dotazovaná zdůraznila, že nebyla zvyklá se obracet na DO, a navíc aktuálně už má jen jedno dospívající dítě v péči, tudíž žádné služby nepotřebují. Dohodu o výkonu PP vnímá jako důležitou a potřebnou, protože musí být někde uvedeny práva a povinnosti mezi subjekty. Dotazovaná upozornila, že největší problém v poskytování pěstounské péče vidí v některých případech, kdy se jedná o příliš časté a nevhodné kontakty s biologickou rodinou, které nejsou dle jejího názoru ku prospěchu dítěte.

KP4

Pěstounka, 45 let, vysokoškolské vzdělání – magisterské, vystudovala obor všeobecná sestra se specializací plicní JIP. Po dokončení studia nastoupila do nemocnice, kde pracuje dodnes. Má tři děti v dlouhodobé pěstounské péči, dvě děti ve zprostředkované PP a jedno dítě v nezprostředkované (příbuzenská PP).

KP4 má dohromady tři děti v PP a jedno má dítě adoptované. Pěstounkou je od svých dvaceti osmi let, žije v rodinném domě v malém městě společně se svým manželem a šesti dětmi (tři děti v PP, jedno dítě adoptované, dvě biologické děti). Její největší motivací a důvod proč se stala pěstounkou popsala: *„Nemožnost mít druhé biologické dítě, proto jsme se s manželem rozhodli, že bychom si chtěli vzít do péče dítě.“* Ihned dodala, že po přijetí 3 dětí do PP se jí podařilo otěhotnět a narodili se jí ještě 2 biologičtí synové, tudíž je rodina složena ze šesti dětí. Dotazovaná se rozhodla pro spolupráci s DO, protože: *„Rozhodující byla nabídka školení, které přímo doprovázející organizace pořádá, OSPOD sice jej také nabízel, ale externě, chtěli jsme mít komplexní možnost.“* Dotazovaná zdůraznila, že využívá DO, kterou založila její kamarádka, pěstounka, se kterou dříve pořádaly akce pro děti, dokud byly malé, v tu dobu se nejednalo o žádnou organizaci. Z hlediska využívaných služeb pěstounka upozornila: *„Patřím do generace, která si umí vše vyřešit sama, umím napsat žádost na soud, vyřídit si úřední záležitosti, sama jsem si zprostředkovala kontakt s biologickou rodinou, to i v době, kdy ještě kontakt s biologickou rodinou nebyl zdaleka standartní záležitostí. Také jsem s dcerou začala jezdit do věznice za její biologickou matkou, takže v tom pokračuji a jsem samostatná.“* I přes to, že si spoustu záležitostí vyřeší sama, svoji doprovázející pracovníci vnímá velmi kladně, dle slov dotazované: *„Máme skvělou pracovníci, moc si rozumíme profesně i lidsky. Při jakékoliv krizi je možné ji zavolat v kteroukoliv denní dobu.“* Zdůraznila, že v případě potřeby se může obrátit na svoji pracovníci a tím má alespoň pocit, že na všechno není sama, dodala: *„A hlavně z naší doprovázející pracovníce se stala kamarádka, máme k sobě maximální důvěru.“* Co se týče využívaných služeb, dotazovaná podotkla: *„Využíváme víceméně jen to školení, doprovod k soudnímu jednání, když jsme žádali o svěřeni dítěte do pěstounské péče přímo soud a jednou jsme využili pomoc psychologa, když dcera požila drogu, ihned jsme to ale řešili s odborníkem.“* Po doplňujících otázkách uvedla, že se jednalo o jednu situaci, kdy dcera zkusila drogu se svými spolužáky po školním vyučování. Následně se vše řešilo se školou a s psychologem, dotazovaná zdůraznila, že se jednalo o mimořádný incident, který se již nikdy neopakoval. V poskytovaných službách ji nic nechybí, pouze by zlepšila organizaci školení, aby bylo vícekrát za rok a aby si mohl člověk vybrat termín. Jako jediná dotazovaná pěstounka

odpověděla, že dohoda o výkonu PP není důležitá, dle jejích slov: *„Myslím si, že není. Jsem z generace pěstounů, kteří byli zvyklí si vše zařídit sami. Mám pocit, že dnes by měli pěstouni nejradši uklízečku, pradlenku, učitelku, nákupčího, jen proto, že jsou pěstouni. Já to vnímám jinak.“* Jako největší problém v poskytování PP upozornila na ztrátu soukromí, protože jsou pod neustálým dohledem a nemohou a o všech záležitostech musí někoho informovat.

KP5

Pěstounka, 53 let, vysokoškolské vzdělání – magisterské, vystudovala obor speciální pedagogika a od ukončení studia pracuje jako speciální pedagog v pedagogicko-psychologické poradně, má čtyři děti v dlouhodobé pěstounské péči (dvě děti ve zprostředkované PP, dvě děti v nezprostředkované PP).

KP5 žije společně s manželem a čtyřmi dětmi v rodinném domě na okraji města. Pěstounkou je od roku 2010. Rozhodla se pro pěstounskou péči z důvodu velké touhy po dalším dítěti, odpověděla: *„Mám dva vlastní syny a chtěla jsem ještě holčičku. Kvůli problémům v těhotenství už jsem nemohla mít vlastní dítě, a proto mi přišlo jako dobrý nápad spojit své přání s možností někomu pomoci.“* KP5 spolupracuje s DO, protože v minulosti měla špatnou zkušenost s OSPOD, zmínila: *„Spolupráce s OSPOD nebyla ideální, potřebovali jsme např. psychologickou péči, kterou odmítli uhradit, přestože to bylo uvedené v dohodě.“* Aktuálně je dotazovaná spokojená se svoji DO, ale dodala: *„Změnili jsme již dvakrát DO, první nám vůbec nepomáhali, další šli proti nám a jen na nás útočili, především tedy s doprovázejícím pracovníkem jsem si nesesdla po lidské stránce. Nyní nám jsou oporou, velmi nám pomáhají a aktuálně změnu nezvažujeme.“* Svého doprovázejícího pracovníka zhodnotila kladně, je velkou oporou a mohou se na něj kdykoliv obrátit. Nicméně dodala, že tomu tak nebylo vždy, protože předchozí zkušenosti v jiné DO nebyly kladné především tím, že si nesesdli po lidské stránce s doprovázejícím pracovníkem. Dle slov dotazované, byl útočivý, nechoval se vůbec profesionálně, vynášel nevyžádané soudy a nebyl vůbec ochotný. KP5 využívá především možnost psychologické terapie, řešení záležitostí s biologickou rodinou a vyřizování úředních záležitostí. Dotazovaná upozornila, že dle jejího názoru by se mělo více pomáhat dětem, např. různými zdravotními pomůckami, rehabilitacemi, doučováním a kroužky. Právě tyto zmíněné potřeby, dle slov dotazované, by bylo potřeba změnit a zlepšit. Závěrem jsem se zajímala o názor, co vnímá jako největší problém ohledně poskytování PP, odpověděla: *„Spolupráce s OSPOD, jeden je skvělý, na druhý jsme podali stížnost. Nezajímá se. Problémy, které dva roky avizujeme, vůbec neřeší. Jen na nás útočí a přenáší vinu na nás, např. tím, že vymýšlí lživé*

informace, které prezentují u soudního jednání.“ Dotazovaná si myslí, že je dohoda o pěstounské péči důležitá, protože pokud by nic takového neexistovalo, neměli by na nic nárok.

KP6

Doprovázející pracovnice, 33 let, vysokoškolské vzdělání – magisterské. Vystudovala obor sociální práce na Karlově univerzitě a následně začala pracovat v občanské poradně.

Při rozhovoru s dotazovanou KP6 jsem se dozvěděla, že jako doprovázející pracovnice pracuje již sedm let. Necelá dva roky po dokončení studia pracovala v občanské poradně a tím, že chtěla vyzkoušet změnu, začala pracovat v jedné DO. Osobnost doprovázejícího pracovníka popsala, že: *„Rozhodně by měl být samostatný, pečlivý, měl by se zajímat o náhradní rodinnou péči, měl by mít dobré vyjadřovací schopnosti a pro mě je také důležité, abych měla nastavené určité hranice, které klienti respektují.“* Problémy, které vnímá při práci s rodinami, popisuje, že u příbuzenských pěstounů vidí velký problém, neboť nemají potřebu DO, nechtějí spolupracovat a doslovně uvedla: *„Vnímám je jako nutné zlo.“* Jako další problémy uvedla např. nedodržování povinností dle dohody o výkonu pěstounské péče nebo nespolupráci dalších subjektů – OSPOD, ale i školu. Dotazovaná sdělila, že doprovází osmnáct rodin a navštěvuje rodinu nejpozději 1x za dva měsíce, ale v průměru 1x za sedm týdnů. Co se týče zkušeností, které za svoji praxi zatím má, uvedla, že obecně je lze hodnotit jako pozitivní. U příbuzenských pěstounů je náročnější s rodinou vytvořit vztah, protože nevnímají potřebu DO a trvá déle, než se na sebe navzájem naladí a rodina začne spolupracovat. Podotkla: *„U zprostředkovaných pěstounů je spolupráce perfektní, vnímají, že jsme partáci.“* Zajímala jsem se, jaký má názor na celkovou povědomost o DO, ale i obecně o pěstounskou péči, odpověděla: *„Myslím si, že téma DO se nijak nerozšiřuje. Ani v dokumentárním seriálu Plné hnízdo, které má propagovat pěstounství, není DO věnován prostor. Všimám si, že se hovoří i v médiích o pěstounství, ale přímo o DO ne.“* Dotazovaná popsala, že zajišťují vzdělávací akce, terapie, odbornou pedagogickou podporu, rodinné poradenství a respitní pobyty, které se využívají nejvíce. Dle dotazované pěstouni nejčastěji využívají psychologickou pomoc, kterou by bylo zapotřebí rozšířit, ale vzhledem k nedostatku psychologů je to velmi obtížné. Doslovně uvedla: *„Pěstounům obecně chybí nějaká respitní služba a psychologové zaměření na NRP. Začíná se konečně hovořit o vývojovém traumatu, ale mnoho psychologů a psychiatrů, kteří mají delší praxi, o tématu moc neví. Proto se poté často pěstouni setkávají s nepochopením.“* Při práci s klienty se snaží ke každému přistupovat individuálně, protože každý má jiné potřeby, jinak komunikuje, pochází z jiného prostředí a má za sebou jinou historii. Uvedla: *„Vždy rodinám naslouchám a volím komunikační strategie na daného klienta. S dětmi pracuji formou hry, pracovních listů,*

emočních karet. Se staršími dětmi využíváme při konzultacích klasický rozhovor.“ Dotazovaná upozornila, že často vidí problém ve zpracování životního příběhu dítěte, neboť: *„Někteří pěstouni popisují z tématu obavy, zejména se jedná o příbuzenské pěstouny, kteří nejsou vyrovnání s tím, že např. jejich vlastní dítě selhalo ve výchově.*“ Dodala, že změnit se to dá osvětou, vlastním prožitkem nebo např. zkusit využít podpůrné skupiny, na kterých mohou slyšet příběhy od jiných rodin, kteří si mohli projít něčím podobným. Dohoda o výkonu PP je podstatná a podotkla: *„Je důležitá, neboť zavazuje spolupráci mezi pěstounem a DO, definuje práva a povinnosti obou stran. Lze se o ni opřít.*“ Závěrem jsem se zajímala o výhody a nevýhody DO a OSPOD, dotazovaná odpověděla: *„Výhodu DO vnímám v tom, že se může zajistit přátelštější zázemí, může zajistit vzdělávací akce, má bohatší nabídku dalších služeb (např. i vlastního terapeuta, což vnímám jako velký bonus). Obecně si myslím, že lidé z DO jsou uvolněnější, kdy u pracovníků OSPOD se mohou pěstouni cítit tak, že jsou pod neustálou kontrolou. Nevýhodou u DO je dle mě to, že každá DO dělá věci jinak a je někdy náročné se v poskytovaných službách orientovat.*“

KP7

Doprovázející pracovnice, 29 let, vysokoškolské vzdělání – bakalářské, vystudovala obor speciální pedagogika. Po dokončení studia pracovala jako speciální pedagog osobní asistent.

Na základě našeho rozhovoru jsem zjistila, že dotazovaná pracuje v DO pátým rokem, rozhodla se pro tuto práci, protože chtěla pomáhat druhým a již při studiu docházela do organizace jako dobrovolnice. Dle jejího názoru by doprovázející pracovník měl znát všechny své slabé a silné stránky, měl by s nimi umět pracovat. Dodala, že by měl být určitě empatický, ochotný a měl by se orientovat v legislativě a úředních záležitostech. Mezi problémy při práci s pěstouny uvedla: *„Nechut' se vzdělávat, především u příbuzenských pěstounů je práce opravdu náročná.*“ Dotazovaná dodala: *„Rodiny si často neuvědomují, že působíme jednak jako kontrolní orgán a jednak jako orgán, který může být v mnoha ohledech podporující.*“ Uvedla, že aktuálně má třicet sedm klientů, se kterými spolupracuje a rodinu navštěvuje standardně 1x za dva měsíce, ale v případě potíží či situace, která vyžaduje kratší čas mezi jednotlivými konzultacemi, dochází do rodin častěji. Na otázku, která se týká povědomosti o DO, nebyla schopna odpovědět, jen uvedla: *„Nevím, to se asi takhle nedá říct.“* Hlavní překážky, které vidí při práci s pěstouny popsala jako: *„To, když nejsou motivováni či se např. často mění pracovník a nemůže být s rodinou navázán vztah, díky kterému se může pracovat na tématech vhodných pro náhradní rodinu“.* Dodala, že často pracuje s různými typy klientů, např. s manipulativním klientem, se kterým je potřeba pracovat tak, aby u pracovníka nedošlo např. k syndromu

vyhoření. Zeptala jsem se, jakým způsobem pracuje s klienty, uvedla: „*Takovým, abych se za něj nemusela stydět, smysluplně pro klienty samotné, ale zároveň tak, aby práce byla blízká mě a abych si v ní byla jistá, ať už z vlastní iniciativy či za podpory týmu*“. Dle odpovědi dotazované poskytují kromě klasického doprovázení pěstounů také sociálně aktivizační službu, která je využívána např. během asistovaných kontaktů s biologickými rodinami. V současné době si není vědoma žádné služby, která by pěstounům chyběla. Z hlediska doprovázení DO a OSPOD, zdůraznila, že některým pěstounům dostačuje a vyhovuje doprovázení OSPOD popsala: „*Znám spoustu pěstounů, kteří jsou maximálně spokojeni s OSPOD a o DO neuvažovali. Myslím si, že hodně záleží na konkrétní organizaci, jaké nabízí služby, a hlavně na pracovnících, musí se na tuto práci hodit, jinak je spolupráce bezvýznamná*.“ Myslí si, že dohoda o výkonu PP je potřebná, uvedla: „*Každá dohoda je důležitá z důvodu vymahatelnosti a vymezení práv a povinností, stejně tak je tomu i u dohody o výkonu PP*.“

KP8

Doprovázející pracovnice, 42 let, vysokoškolské vzdělání – magisterské, studovala veřejnou správu, které se věnovala následně po dokončení studia.

Další klíčová pracovnice, která se zapojila do mého výzkumu, pracuje v DO dva roky a o práci v této organizaci se dozvěděla od své rodinné známé, která tam již několik let pracuje. Dle názoru dotazované by měl být doprovázející pracovník komunikativní, flexibilní, protože se musí přizpůsobovat různým situacím a musí být schopen hledat nová řešení. Uvedla „*Určitě by měl být empatický, protože je nutné se vcítit do pocitů a potřeb pěstounů, každá rodina je jiná a je nutné na ně reagovat adekvátním způsobem*.“ Zkušenosti s rodinami má většinou pozitivní, podotkla: „*Pracuji s pěstouny ráda, důležitý je profesionální odstup. Zkušenost je individuální u každé rodiny, většina pěstounů vidí spolupráci s DO jako přínosnou, snažím se rodiny podporovat, povzbuzovat a být pro ně dostatečnou oporou*.“ Nicméně uvedla, že je nutné udržet si profesionální přístup a nadhled, sama se věnuje psychohygieně, neboť už v předchozím zaměstnání tzv. vyhořela. Dodala, že zatím nemá žádné dlouholeté zkušenosti a že se sama ještě učí, jak pracovat s klienty. KP8 aktuálně doprovází dvacet pět rodin a do rodiny dochází alespoň 1x za měsíc, ale pokud rodina potřebuje něco akutně vyřešit, je možnost rodinu navštívit téměř kdykoliv. Ohledně zlepšení povědomí o DO a obecně o pěstounství zmínila: „*Zdá se, že se povědomost o DO v posledních letech zlepšila, asi v důsledku toho, že se omezuje ústavní výchova a více se hovoří o potřebách pěstounů a o jejich důležitosti, protože pěstounství je náročné, zodpovědné a vyžaduje podporu právě od DO*.“ Ihned dodala, že stále existuje prostor pro zlepšení povědomosti o DO a o tom, jak mohou pomoci pěstounům. Mnoho lidí stále vůbec

neví, že nějaké DO existují a neví, jaké jsou výhody spolupráce s nimi. Doprovázející organizace, ve které pracuje, nabízí služby poradenské, psychologické, nabízíme zprostředkování doučování, povinné vzdělávání pěstounů, kulturní, společenské, sportovní akce, pořádají každoročně tábor, zajišťují kontakt s biologickou rodinou. Dle názoru dotazované by klienti ocenili větší možnost spolupráce s psychology, uvedla: *„U nás máme dvě psychologičky a obě jsou velmi vytížené.“* Další otázka se týkala výhod a nevýhod DO, neboť někteří volí raději OSPOD, dotazovaná uvedla: *„Myslím si, že pěstouni volí pro doprovázení DO raději než OSPOD, a to z důvodu střetu zájmu. Z mého pohledu je OSPOD kontrolní orgán a DO je podporující ve vztahu k pěstounům, alespoň tak to vnímám já.“* Poslední otázka byla zaměřena na dohodu o výkonu PP. KP8 uvedla: *„Určitě je důležitá, na základě podpisu je navázaná spolupráce s naší organizací, navíc je nutné mít sepsaná práva a povinnosti jednotlivých zúčastněných.“*

KP9

Doprovázející pracovnice, 36 let, vysokoškolské vzdělání – magisterské, vystudovala obor sociální práce s dětmi a mládeží.

Z rozhovoru s KP9 jsem se dozvěděla, že po dokončení studia pracovala v jedné neziskové organizaci, následně pracovala jako kurátorka pro děti a mládež. O práci v DO se dozvěděla od své kamarádky z vysoké školy, která již v organizaci pracuje, zaujalo ji to a přihlásila se na základě inzerátu. Ideálního doprovázejícího pracovníka popsala jako člověka, který by se měl chovat profesionálně a ke klientům přistupovat individuálně. Doslovně uvedla: *„Určitě by měl být do jisté míry kreativní, aby byl schopný vyřešit problémy, které nastanou.“* Problémy, které vidí při práci s pěstouny, popsala jako nechuť spolupráce a dalšího vzdělávání. Uvedla: *„Občas nás vnímají jen jako kontrolu, protože jim zasahujeme do soukromí.“* Dotazovaná současně doprovází dvacet dva rodin, uvedla, že jsou klientům vždy k dispozici a rodinu navštěvují dle potřeby, minimálně však 1x za dva měsíce. Z hlediska zkušeností s prací s rodinami, uvedla: *„Většinou asi pozitivní, jsou rádi, že jim jsme oporou a snažíme se jim pomoci a zvládnout jejich situaci. Samozřejmě se ale najdou tací, kteří s námi nechtějí tolik spolupracovat a práce s takovými klienty je velmi náročná a kontraproduktivní.“* O povědomosti DO a o rozšíření informací ve společnosti KP9 uvedla: *„Nevnímám to tak, že by DO byly nějak výrazně rozšířené a lidé by o nich měli nějakou výraznou povědomost, řekla bych, že spíše naopak. Dle mého názoru by se měla více dostat do povědomí lidí.“* Při rozhovoru uvedla, že se snaží především podporovat pěstouny a být pro ně oporou. Uvedla, že z předchozího zaměstnání má spoustu zkušeností s úředními záležitostmi, protože v minulosti pracovala na oddělení SPOD, proto

spoustu věcí zná i z druhé strany. Ohledně případných služeb, které pěstounům chybí a eventuálně by jim mohli pomoci, dotazovaná odpověděla: „*Asi mě nic nenapadá, myslím si, že poskytujeme hodně služeb, jedná se o povinné školení, přes hlídání dětí, víkendové akce, přes doprovázení k soudu nebo také poskytování psychologické péče, která je hojně využívána.*“ Na závěr rozhovoru jsem se zeptala, zda je důležitá dohoda o výkonu PP, ihned uvedla: „*Samozřejmě je, bez dohody by jednak nebyla možná naše spolupráce, ale především je nutné, aby pěstouni měli stanovené, na co mají právo, ale zároveň uvést, že mají i povinnosti.*“ Dle jejího názoru je v DO přátelštější a uvolněnější prostředí, dodala: „*Je důležité, aby si lidsky sedl doprovázející pracovník s pěstounem, bez toho by nešlo vůbec spolupracovat. Další pozitivum vidím v poskytovaných službách a ve větší časové dostupnosti.*“

KP10

Doprovázející pracovnice, 38 let, vysokoškolské vzdělání – bakalářské, vystudovala nejdříve vyšší odbornou školu a následně si dodělala vzdělání v oboru sociální práce.

Poslední rozhovor proběhl s pracovnící, která pracuje jako doprovázející pracovnice čtyři roky, měla předchozí zkušenost v domově pro seniory a poté pracovala na ÚP ČR, přesněji na dávkách pro osoby se zdravotním postižením, zabývala se žádostmi o příspěvek na péči. Rozhodla se pro změnu práce, protože přechozí zaměstnání ji nenaplňovalo, uvedla: „*Potřebovala jsem změnu, na ÚP jsem pocítovala obrovský tlak na sebe, dlouhodobě bych to nezvládla.*“ O práci v DO se dozvěděla na základě inzerátu, který ji oslovil, doslovně uvedla: „*Sice jsem nikdy ve svém okolí neměla pěstouna, ale přijde mi to jako velmi důležitá a smysluplná práce.*“ KP10 mi popsala, jak by měl dle jejího názoru vypadat pracovník, uvedla: „*Rozhodně by měl mít zájem o pěstouny, měl by mít přehled o NRP, bez toho by to nešlo, měl by být empatický, organizovaný, schopný, zároveň by měl být schopný pracovat v týmu, protože si často radíme s kolegy.*“ Dotazovaná v současné době doprovází třicet jedna rodin a rodinu se snaží navštěvovat dle potřeby klientů, nejméně 1x za dva měsíce. Převažují pozitivní zkušenosti ze spolupráce s pěstounskými rodinami, dotazovaná popsala: „*Většinou mám pozitivní zkušenosti, jsou rádi za naši spolupráci, pro mě je to pak mnohem větší zpětná vazba a vidím, že to, co dělám, má smysl. Asi jako v každém zaměstnání se najdou i ty negativní, ale za mě určitě převažují pozitivní.*“ Dodala: „*Přeci jen je to práce s lidmi, která není lehká.*“ Poskytují povinné vzdělávání, zajištění kontaktu s biologickou rodinou, doučování dětí, konzultace s odborníky, zábavné akce pro děti. Dle jejich slov hodně využívají akce pro děti, pomoc při kontaktu s biologickou rodinou a také pomoc při vyřizování úředních záležitostí. Co se týče povědomosti o DO, uvedla: „*Vůbec se nerozšířilo a vnímám to jako velký problém, mělo*

by se to dostat více do povědomí lidí, nemyslím tím jen DO, ale obecně pěstounství nebo formy NRP.“ Dotazovaná při doplňujících otázka zdůraznila, že je nutné zvýšit povědomost a informovat lidi o možnosti DO, už jen z důvodu toho, že je opravdu velký nedostatek pěstounů, kterých bude potřeba čím dál více, neboť se omezuje ústavní výchova a je nutné, aby se o děti někdo postaral. Dle jejího názoru je nutné, aby ostatní lidé věděli, že DO pomáhají a podporují pěstouny. Na způsob práci s klienty uvedla: *„Snažím se vždy ke každé rodině přistupovat individuálně, poslouchám jejich přání a plně je respektuji, nehodnotím a jsem pro ně oporou.“* Z našeho rozhovoru vyplynulo, že dotazovaná je plně spokojená se svým zaměstnáním, doslovně uvedla: *„Přijde mi, že konečně dělám něco, co má smysl, neměnila bych.“* Dohodu vnímá jako důležitou, protože se o ni mohou opřít jak pěstouni ale i pracovníci. Dodala, že vždy je lepší mít nějakou dohodu sepsanou, nemusí se jednat jen o DO. Náš rozhovor jsem uzavřela otázkou, proč si myslí, že někteří volí na doprovázení OSPOD než DO, jaké má výhody a nevýhody. KP10 odpověděla: *„Znám spoustu lidí, kteří mají OSPOD a jsou spokojeni, přijde mi, že to mají tak nastavené spíše starší generace pěstounů, kteří nejsou zvyklí se na někoho obracet a využívat tak další služby. Ale u nás je asi přátelštější prostředí, jsme uvolněnější a časově flexibilnější. Když má rodina problém, ihned reagujeme. U OSPOD to tak není, nemají takové možnosti na poskytování služeb jako my, jsou rádi, když splňují základní povinnosti.“*

4.2. Shrnutí výsledků výzkumného šetření

Dle výsledků mají 4 z 5 komunikačních partnerů dobré zkušenosti se svojí DO, vnímají ji jako velkou pomoc a oporu, při problémech se na ni mohou obrátit. Jeden komunikační partner uvedl, že svoji DO moc nevyužívá, tudíž nemůže zhodnotit, zda je spokojen nebo ne, nicméně hodnotí klíčového pracovníka kladně, vychází spolu na běžné úrovni, ale zároveň podotkl, že by se bez své DO obešel. Obecně lze říci, že DO mají za úkol poskytovat podporu pěstounům, při jejich důležité „práci“ v podobě péči o dítě, proto poskytují různé služby jako např. povinné vzdělávání, akce pro děti, doučování, psychologickou pomoc, pomoc při zajišťování kontaktu s biologickou rodinou, doprovod k soudnímu jednání apod. Právě poskytovanými službami se jednotlivé DO liší, protože každá organizace poskytuje jiné množství a jiné spektrum služeb.

Z výzkumného šetření vyplynulo, že čtyři z pěti dotazovaných komunikačních partnerek jsou spokojeny se svojí DO a aktuálně ani nezvažují změnu. Nicméně je nutné upozornit, že některé dotazované uvedly, že předchozí zkušenosti s DO nebyly vždy kladné, proto již dříve svoji DO měnily. Mezi důvody, které je dovedly ke změně popisují, že se jednalo především o špatný vztah s jejich pracovníkem, se kterým si nesedli po lidské stránce. Výzkumné zhodnocení ukazuje, že pěstounky mají obecně kladný postoj k doprovázejícím organizacím, neboť jim jsou velkou oporou a pomocí, nicméně v minulosti nastaly situace, kdy je nedostatečně podporovaly. Zdá se, že pěstouni by chtěli více podpory a poradenství od doprovázejících organizací, aby mohli lépe plnit svou roli.

Z výše uvedených rozhovorů s KP6 – KP10, jednalo se tedy o druhý výzkumný soubor, který tvořily právě doprovázející pracovnice, vyplývá, že všechny zhodnotily spolupráci s pěstouny kladně, popsaly, že většina klientů je za spolupráci s DO moc ráda, protože se necítí sami, mají se na koho obrátit. Dotazované se shodly, že se najdou i klienti, kteří nejsou motivováni spolupracovat, nechtějí se vzdělávat, nedodržují dohodu, kdy právě s takovými klienty je práce opravdu náročná. KP6 uvedla, že náročnější spolupráce je s příbuzenskými pěstouny, neboť nepocítují potřebu DO, všechno odmítají, jsou nevěřící vůči práci DO a nedůvěřují jim. Naopak pokud se jedná o zprostředkovanou PP, uvedla, že pěstouni jsou nesmírně vděční a spolupráce s nimi je mnohem jednodušší.

5. DISKUZE

Cílem bakalářské práce, bylo zjistit, jaká jsou pozitiva a negativa spolupráce pěstounů s doprovázejícími organizacemi, a popsat zkušenosti spolupráce doprovázejících pracovníků s pěstouny.

Výzkumné šetření naznačilo, že nejdůležitější faktor spokojené spolupráce pěstounů s DO představují osobnostní kvality doprovázejícího pracovníka, neboť je nutné vytvořit pocit důvěry a bezpečí. Na základě výsledků výzkumného šetření tři z pěti dotazovaných pěstunek uvedly, že hodnotí svoji doprovázející pracovníci kladně. Jedna dotazovaná také uvedla, že aktuálně je spokojena se svojí doprovázející pracovníci, nicméně upozornila, že dříve tomu tak nebylo, nerozuměly si spolu po lidské stránce, a proto byla nucena změnit pracovníka následně i DO. Poslední dotazovaná má neutrální postoj ke své pracovníci, nehodnotila ani kladně ani záporně, pouze uvedla, že se zatím nedostala žádných problémů, aby potřebovala její zastání a pomoc. Dle Pazlarové (2016) je důležité, aby doprovázející pracovník byl pro rodinu oporou, neboť se jedná o velký zásah do soukromí. Je nutné, aby mezi rodinou a jejich pracovníkem byla důvěra. Děti patří domů (2023) popisují základní principy, kterými se při práci řídí při práci s klienty, jedná se např. o individuálnost a respekt ke klientovi, přátelský přístup, podpora rozvoje, slušnost, zodpovědnost a sebereflexe. Komunikační partnerky se shodly na důvodu, proč se rozhodly pro doprovázení DO a ne zvolily pro doprovázení OSPOD, jednalo se o možnost využití dalších poskytovaných služeb, odborné poradenství, povinné vzdělávání, ale i využití psychologické pomoci. Všichni pěstouni mají povinnost uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče. Čtyři z pěti dotazovaných pěstunek uvedly, že dohoda o výkonu PP je důležitá, neboť jsou stanovena určitá pravidla spolupráce, které je nutné dodržovat ze strany pěstounů, ale i doprovázejících pracovníků. Pouze jedna dotazovaná odpověděla, že není důležitá, protože dle jejích slov by pěstouni měli být schopni vyřešit si nějaké záležitosti sami, aby se při každém malém problému nemuseli obracet na DO. Sdružení pěstounských rodin (2023) upozorňuje, že celková podoba spolupráce je popsána v Dohodě o výkonu pěstounské péče, kdy je pro rodinu určitou oporou a mimo jiné úzce spolupracuje se sociálním pracovníkem OSPOD. Je zdůrazněna nutná součinnost s lékařem, učitelem, psychologem a dalšími zainteresovanými osobami. Pěstounky upozornily na povinnost povinného vzdělávání, které je pro některé zbytečné a nepotřebné. Dobrá rodina (2023) upozorňuje, že každý pěstoun se musí alespoň 24 hodin během kalendářního roku vzdělávat a jedná se o jeho povinnost. Z tohoto důvodu se DO především tedy doprovázející pracovník snaží s pěstounem komunikovat, jaké

témata by je zajímala a následně si vytvoří plán vzdělávání na určité období. Jde o to, aby pro pěstouny bylo vzdělávání přínosné a zajímavé tak, aby se nejednalo pouze o povinnost a ztrátu času. Dle odpovědí doprovázejících pracovníc je zjevné, že nechuť vzdělávání je nejčastěji u příbuzenských pěstounů.

Pro druhý výzkumný soubor byl připravený jiný okruh otázek (příloha č. 2), který byl zaměřen na doprovázející pracovníce. První okruh byl zaměřen na identifikační údaje, které jsou znázorněny v tabulce č. 2. Výzkumné šetření bylo zaměřeno na pracovníky z různých DO. Na základě výsledků šetření bylo zjištěno, že ideální pracovník v DO by měl být empatický, samostatný, přátelský, organizovaný, měl by se orientovat v legislativě a v úředních záležitostech. Jedna dotazovaná upozornila, že měla zkušenosti z přechodného zaměstnání o úředních záležitostech (pracovala jako kurátorka pro děti a mládež), které nyní aplikuje ve své práci a díky nim se lépe orientuje. Matějček, Koluchová (2002) upozorňují, že je nemožné pracovat s rodinou, pokud neexistuje vzájemná důvěra. Pokud mezi pěstounem a doprovázejícím pracovníkem není důvěra, nebude pěstoun motivován ke spolupráci.

Dotazované doprovázející pracovníce popsaly především pozitivní zkušenosti, upozornily i na negativní, kdy klienti nechtějí spolupracovat a spolupráce s nimi je náročná. Všechny dotazované upozornily na nechuť se vzdělávat, i přes to, že je to pěstounův povinnost. Jedna dotazovaná uvedla, že největší problém vnímá u příbuzenských pěstounů, neboť vůbec nechtějí spolupracovat, práce se zprostředkovanými pěstouny je úplný opak, protože mají motivaci a jsou za spolupráci rádi. Zajímalo mě, kolik rodin doprovází jednotlivé pracovníce a jedná se o rozmezí od 18 do 37 rodin. Podle mého názoru je to důležitý ukazatel poskytování služeb, protože rozmezí klientů je poměrně široké a pro pracovníka musí být těžké poskytnout stejnou kvalitu péče v potřebném rozsahu, tak jako je tomu v jiných organizacích. Jedna dotazovaná pracovníce upozornila na potřebu udržení nadhledu a nastavení hranic, které nesmí klienti překročit, protože sama věnuje důraz na psychohygienu. Dvě dotazované zdůraznily, že již v přechodném zaměstnání téměř tzv. „vyhořely“, protože si nedokázaly určit své hranice a byl na ně následně vyvíjen velký tlak. Dle Junové a Rydvalové (2011) je syndrom vyhoření charakterizován stavem, kdy už není možné získat další energii. Jedná se o úplné fyzické i psychické vyčerpání, ztrátu motivace, nedostatek sebevědomí ale i pocit ztráty smyslu života. Poslední okruh otázek byl zaměřen na výhody a nevýhody DO a OSPOD. Dotazované pracovníce se názorově shodly, že DO představuje přátelštější prostředí, nabízejí služby, které pěstounům pomáhají. Oproti OSPOD lze zhodnotit, že sociální pracovníce jsou přetížené a

nejsou tak časově dostupné jako DO, OSPOD má charakter kontrolního orgánu, DO představují podporující organizace. Jedna dotazovaná pracovnice ale upozornila, že zná spoustu pěstounů, které doprovází OSPOD, jsou spokojeni a neuvažovali změnu. Upozornila, že je to nejspíše tím, že DO využívají především mladší generace pěstounů, protože starší pěstouni nebyli zvyklí v minulosti se na někoho v případě potřeby obracet, protože takové možnosti neexistovaly. Dle jednotlivých rozhovorů je patrné, že problémem je nedostatečná informovanost o doprovázejících organizacích a obecně o pěstounské péči. Je nutné dostat do povědomí lidí, že existuje možnost využít doprovázející organizace, neboť představují určitou podpůrnou službu, která poskytuje pěstounům podporu, pomoc a poskytuje spoustu služeb. Myslím si, že je klíčové zvýšit povědomí mezi lidmi, neboť počet dětí, které potřebují náhradní péči stále roste a pěstounů je již nyní nedostatek.

Je potřeba upozornit, že DO se liší poskytovanými službami, právě proto je dle mého názoru při výběru organizace nutné porovnávat jednotlivé organizace, především spektrum služeb, rozsah a kvalitu. Myslím si, že např. webové stránky Dobré rodiny o.p.s (2023) mají zpracované základní informace o jednotlivých formách NRP, ale především o doprovázení. Potencionální pěstouni mohou využít adresář na vyhledání organizace dle krajů, kde jsou uvedené kontakty na pracovníky a základní údaje. Důležitým ukazatelem je počet rodin na jednoho doprovázejícího pracovníka, z výzkumného šetření vyplynulo, že se jedná od 18 do 37 rodin. Amina, služby pro rodinu, o.p.s (2022) uvádí, že optimální počet pro kvalitní doprovázení je dvacet rodin na jednoho pracovníka.

6. ZÁVĚR

V posledních letech se stále více hovoří o trendu omezení ústavní výchovy a nahrazení náhradní rodinnou péčí. Je důležité si uvědomit, že každé dítě má právo na rodinu, na pocit bezpečí a lásky. Pěstounská péče může dětem poskytnout základní potřeby v mnohem vyšší kvalitě oproti ústavní výchově, a především se věnuje individuálním potřebám každého dítěte. Cílem bakalářské práce, bylo zjistit, jaká jsou pozitiva a negativa spolupráce pěstounů s doprovázejícími organizacemi, a popsat zkušenosti spolupráce doprovázejících pracovníků s pěstouny. Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí. Teoretická část se zabývá základními pojmy jako např. rodina, její funkce a druhy, attachment, náhradní rodinná péče, její historie a jednotlivé formy. Poměrně velká část je věnována pěstounské péči, druhům, procesu zprostředkování, ale i charakteristika doprovázejících organizací. Pro praktickou část byla využita kvalitativní strategie sběru dat, konkrétně polostrukturovaný rozhovor.

Z výzkumného šetření lze upozornit, že pozitiva spolupráce s DO je především v možnosti využívání dalších služeb, opora doprovázejícího pracovníka, který je rodině neustále k dispozici, je nápomocný při řešení nejrůznějších situací. Dotazované se shodly, že vnímají svého pracovníka jako oporu a jsou rády, že mají takovou možnost. Zároveň doprovázející pracovník představuje i negativum, protože je nutné, aby pracoval profesionálně, byl empatický a měl zájem o práci s pěstouny. Bohužel některé dotazované uvedly, že právě kvůli doprovázejícímu pracovníkovi byly nuceny změnit DO. Do výzkumného šetření se zapojila pěstounka, kterou lze zařadit do starší generace pěstounů, kdy z našeho rozhovoru vyplynulo, že nepotřebuje DO, protože nikdy nebyla zvyklá se na někoho obracet a vždy vše vyřešila sama. Při rozhovorech s doprovázejícími pracovníci lze říci, že pracovníci hodnotí spolupráci s pěstouny pozitivně. Zároveň ale upozornily, že např. s příbuzenskými pěstouny je spolupráce náročná, protože nevnímají potřebu DO a veškeré postupy odmítají, trvá mnohem déle, než si pracovník vybuduje u rodiny důvěru. Upozornily také, že každá DO poskytuje služby v jiném rozsahu a kvalitě a celkově celé spektrum služeb je rozdílné. Z hlediska zkušeností s pěstounskými rodinami lze uvést, že převažují pozitivní zkušenosti, pěstounky jsou rády, že mají někoho, kdo jim pomáhá v jejich těžké situaci. Uvedly i případy, kdy spolupráce není úplně ideální hlavně z důvodu neochoty spolupráce, nechtějí se vzdělávat a odmítají vše, co se jim navrhne. Pracovnice upozornily, že při této práci je nutné si určit určité své hranice, přes které klienti nemohou přejít a je důležité dodržovat psychohygienu, která je při jakékoliv práci s lidmi nesmírně důležitá, neboť se jedná a prevenci syndromu vyhoření.

Bakalářská práce by mohla sloužit jako informační materiál pro budoucí pěstouny, ale i doprovázející pracovníky a studenty v oblasti sociální práce. Tato práce by také mohla přispět ke zlepšení povědomí o pěstounské péči a o doprovázejících organizacích.

7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. Aliance náhradních rodin, 2023. *Náhradní rodinná péče* [online]. Brno: Občanské sdružení Aliance náhradních rodin České republiky, z. s. [cit. 2023-2-10]. Dostupné z: <https://www.anrcr.cz/nahradni-rodinna-pece/>
2. BOHÁČEK, J., 2015. *Sociologie I.* vydání druhé. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu. 144 s. ISBN 978-80-87839-60-7.
3. BOWLBY, J., 2010. *Vazba.* Praha: Portál. 360 s. ISBN 978-80-7367-670-4.
4. BRISCH, K. H., 2011. *Poruchy vztahové vazby: od teorie k terapii.* Praha: Portál. 311 s. ISBN 978-80-7367-870-8
5. Český statistický úřad, 2013. *Jaké je složení domácností?* [online]. Praha: Český statistický úřad [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/jake_je_slozeni_domacnosti_v_cr20130307
6. DAVIS, L., 2010. *A Practical Guide to Fostering Law: Fostering Regulations, Child Care Law and the Youth Justice System.* London: Jessica Kingley Publishers. 239 s. ISBN 9781849050920)
7. Děti patří domů, 2023. *Náhradní rodinná péče* [online]. Svitavy: Děti patří domů, z. s. [cit. 2023-2-17]. Dostupné z: <https://www.detipatridomu.cz/pro-zajemce/#pestounska-pece>
8. DOBEŠOVÁ, L., 2014. *Společenské vědy pro střední školy.* 2. vyd., aktualiz. a dopl. v souladu s novým občanským zákoníkem. Brno: Didaktis. 96 s. ISBN 978-80-7358-233-3.
9. Dobrá rodina, 2023. *Doprovázení pěstounů* [online]. Praha: Dobrá rodina [cit. 2023-2-17]. Dostupné z: <https://dobrarodina.cz/pro-zajemce/doprovazeni-pestounu/>
10. *Dobry pěstoun: náhradní rodinná péče v ČR.* 2018. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR, 266 s. ISBN 978-80-907053-2-6.
11. Doprovázení pěstounských rodin [online]. Copyright © 2022 FS Interactive, s.r.o. [cit. 21.04.2023]. Dostupné z: <https://www.aminaprorodinu.cz/index.php/nase-slutby33/doprovazeni-pestounskych-rodin>
12. GLEESON, J., P., 2017. Kinship care for children and young people. In: DOLAN, Pat a Nick FROST, ed. *The Routledge Handbook of Global Child Welfare.* New York: Routledge, s. 245-261. ISBN 978-1-138-94275-2.

13. GROSSMANN, K. E., GROSSMANN, K., WATERS, E., 2006. *Attachment from Infancy to Adulthood*. The Major Longitudinal Studies. New York: Guilford Publications. 332 s. ISBN 9781593853815
14. HELUS, Zdeněk., 2015. *Sociální psychologie pro pedagogy*. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada. 399 s. ISBN 978-80-247-4674-6.
15. HENDL, J., 2005. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál. 408 s. ISBN 80-7367-040-2
16. HENDL, J., REMR, J., 2017. *Metody výzkumu a evaluace*. Praha: Portál. 373 s. ISBN 978-80-262-1192-1
17. HOSÁK, L., HRDLIČKA, M., 2016. *Psychiatry and pedopsychiatry*. Prague: Charles University, Karolinum Press. 514 s. ISBN 978-80-246-3378-7.
18. JEŽKOVÁ, Z., 2016. *Attachment: o důležitosti citového pouta v životě, o jeho poruchách a léčení*. In: Šance dětem [online]. Praha: Sirius [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/attachment-o-dulezitosti-citoveho-pouta-v-zivote-o-jeho-poruchach-a-leceni-89.html>
19. KNETLOVÁ, Z., et al., 2017. *Či je to hra? zapojování dětí do rozhodovacích procesů jako promyšlená strategie při práci s rodinou ve sporech o dítě*. České Budějovice: Krizové centrum pro děti a rodinu, ISBN 978-80-904854-6-4.
20. KRAUS, B., 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
21. KRÍSTEK, A., 2016. *Osvojení dětí. Úplná adopce v českém právu*. 136 s. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 136 s. ISBN 978-80-7552-022-7.
22. LANGMEIER, J., MATĚJČEK, Z., 2011. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum. 400 s. ISBN 978-80-246-1983-5.
23. *Legislativa a systém sociálně-právní ochrany*, 2023 [online]. MPSV [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/legislativa-a-system-socialne-pravni-ochrany>
24. MACELA, M., 2019. *Krátkodobá pěstounská péče historie, praxe, perspektivy*. Brno: Sdružení pěstounských rodin, 121 s. ISBN 978-80-270-5529-6
25. MALINA, J., 2009. *Antropologický slovník, aneb, Co by mohl o člověku vědět každý člověk: (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění)*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, c2009. 305 s. ISBN 978-80-7204-560-0.
26. MATĚJČEK, Z., 1994. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 98 s. ISBN 80-85-282-83-6

27. MATĚJČEK, Z., 1999. *Náhradní rodinná péče. Průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha, 183 s. ISBN 80-7178-304-8
28. MATĚJČEK, Z., 2017. *Rodiče a děti*. Třetí, upravené vydání (ve Vyšehradu první). Praha: Vyšehrad, 355 s. ISBN 978-80-7429-797-7.
29. MATĚJČEK, Z., KOLUCHOVÁ, J., 2002. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál. 155 s. ISBN 978-807-178-637-5
30. MÁTEL, A., 2019. *Teorie sociální práce: Sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. Praha: Grada Publishing a.s. 208 s. ISBN 978-80-271-2220-2.
31. MATOUŠEK, O., 2003. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, Studijní texty (Sociologické nakladatelství).167 s. ISBN 8086429199.
32. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H., 2016. *Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí. Dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků*. Praha, 168 s. ISBN 978-80-246-3336-7
33. Metodika Doprovázení pěstounských rodin, 2017. [online]. Sdružení pěstounských rodin. [cit. 2023-3-25] Dostupné z: [METODIKA Doprovázení pěstounských rodin \(pestouni.cz\)](https://www.pestouni.cz)
34. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2023. *Doprovázení pěstounských rodin* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2023-3-25]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/doprovazeni-pestounu-dohody-o-vykonu-pestounske-pece>
35. MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, 2023. *Formy náhradní rodinné péče* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2023-2-2]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>
36. MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. vyd. 1. Praha: Grada, 332 s. ISBN 80-247-1362-4
37. MIŠOVIČ, J., 2019. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Praha: Slon. 292 s. ISBN 978-80-7419-285-2
38. MULLER., I., 2010. *Vazba: teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*. Praha: Portál. 356 s. ISBN 978-80-7367-670-4.
39. MURRAY, L., 2016. *Psychologie malých dětí-Jak vztahy podporují vývoj dětí od narození do dvou let*. Praha: Triton. 296 s. ISBN 978-80-7553-011-0
40. Náhradní rodina, 2023. *Jihočeský kraj* [online]. Praha: Středisko náhradní rodinné péče [cit. 2023-2-17]. Dostupné z: <https://nahradnirodina.cz/informace-o-nrp>
41. NAKONEČNÝ M., 1999. *Sociální psychologie*. Praha: Academia.287 s. ISBN 8020006907

42. PAZLAROVÁ, H., ed. 2016. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál. 255 s. ISBN 978-80-262-1020-7.
43. PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R., 2022. *Data o dětech: sociálně-právní ochrana dětí v České republice v datech*. Praha: Grada. 472 s. ISBN 978-80-271-1338-5.
44. PROCHÁZKA, M., 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a.s. 208. ISBN 978-80-247-3470-5.
45. REICHEL, J., 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*, Praha: Grada, 192 s. ISBN 978-80-247-3006-6
46. RHODES, K. et al., 2006. Foster Parents' Reasons for Fostering and Foster Family Utilization [online]. *The Journal of Sociology & Social Welfare*. 33(4),105-126. ISSN 0191-5096. [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://scholarworks.wmich.edu/jssw/vol33/iss4/9/>
47. RYDVALOVÁ, R., JUNOVÁ, B., 2011. *Jak sladit práci a rodinu*. Praha: Grada. 152 s. ISBN 978-802-473-578-8
48. Sdružení pěstounských rodin, 2023. *Pro pěstouny* [online]. Brno: Sdružení pěstounských rodin z.s. [cit. 2023-2-10]. Dostupné z: <https://www.pestouni.cz/pro-pestouny/>
49. SMOLÍKOVÁ, V., 2014. *Tradice pěstounské péče v českých zemích*. Ostrava: Key Publishing, Monografie (Key Publishing: European Society for History of Law). 78 s. ISBN 987-80-7418-218-1
50. SOBOTKOVÁ, I., 2012. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 224 s. ISBN 978-80-262-0217-2
51. SYCHROVÁ, A., 2015. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Vydání I. Pardubice: Univerzita Pardubice, 240 s. ISBN 978-80-7395-955-5
52. ŠAŠKOVÁ, H., MERTO VÁ J., 2012. *Care for vulnerable and disadvantaged children in the Czech Republic*, *European Journal of Social Work*, 15:5, 664-678, DOI: 10.1080/13691457.2011.577735
53. ŠPAŇHELOVÁ, I., 2010. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada Publishing, a. s. 184 s. ISBN 978-80-247-3181-0
54. ÚŘAD PRÁCE ČR, 2023. *Dávky pěstounské péče a zaopatřovací příspěvky* [online]. Praha: Úřad práce ČR [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/davky-pestounske-pece-a-zaopatrovaci-prispevky1>
55. VACÍNOVÁ, M., LANGOVÁ, M., 2011. *Vybrané kapitoly z psychologie*. V Praze: Československý spisovatel. 159 s. ISBN 978-80-7459-014-6

56. VÁGNEROVÁ, M., 2012. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 188 s. ISBN 978-80-87455-14-2.
57. VÁGNEROVÁ, M., 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.
58. VRTBOVSKÁ, P., 2010. *O ztraceném dítěti & cestě do bezpečí*. Praha: Sdružení SCAN. 120 s. ISBN 978-80-86620-20-6.
59. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, 2012. In: Sběrka zákonů České republiky, částka 48, s. 2978-2992. ISSN 1211-1244
60. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, 1999. In: Sběrka zákonů České republiky, částka 111, s. 349-362. ISSN 1211-1244
61. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, 2012. In: Sběrka zákonů České republiky, částka 33, s. 1026-1365. ISSN 1211-1244.
62. ZEZULOVÁ, D., 2012. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál. 197 s. ISBN 978-80-262-0065-9

8. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
DO	Doprovázející organizace
VS	Výzkumný soubor
VO	Výzkumná otázka
PP	Pěstounská péče
KP	Komunikační partner
ČSÚ	Český statistický úřad
OSPOD	Orgán sociálně – právní ochrany dětí
SPOD	sociálně – právní ochrana dětí
Tzv.	tak zvaný
Např.	například
Apod.	a podobně
ÚP ČR	Úřad práce České republiky
NRP	náhradní rodinná péče
AO	acompanying organisations

9. SEZNAM PŘÍLOH A OBRÁZKŮ

- Příloha č. 1 Záznamový arch PP
- Příloha č. 2 Záznamový arch DO
- Příloha č. 3 Žádost o provedení výzkumu v rámci zpracování bakalářské práce
- Příloha č.4 Kategorizace dat
- Obrázek č. 1 Existence citové vazby
- Obrázek č. 2 Neexistence citové vazby
- Obrázek č. 3 Počet dětí v NRP za rok 2019
- Obrázek č.4 Počet pěstounů k 31.12. 2019
- Tabulka č.1 Identifikační údaje komunikačních partnerů VS1
- Tabulka č.2 Identifikační údaje komunikačních partnerů VS2
- Tabulka č.3 Kategorizace dat VS1
- Tabulka č.4 Kategorizace dat VS2

Záznamový arch

Základní údaje

KP.....

Dosažené vzdělání.....

Věk.....

Zaměstnání.....

Okres, kde žijete:

Druh pěstounské péče.....

1. Kolik máte dětí v PP?
2. Kolik osob tvoří Vaše domácnost? Z jakých členů se Vaše domácnost skládá?
3. Kdy jste se stali pěstouny?
4. Co bylo Vaší motivací, že se stanete pěstouny?
5. Jak jste spokojeni s doprovázející organizací? Případně zvažovali jste změnu?
6. Proč jste zvolili doprovázející organizaci a ne OSPOD? Co bylo rozhodující při tomto rozhodnutí?
7. Jak jste se o doprovázející organizaci dozvěděli?
8. Jak jste vnímala činnost doprovázející organizace na začátku Vašeho kontaktu? Změnil se nějak Váš pohled v průběhu doprovázení?
9. Jaké služby doprovázející organizace využíváte?
10. V čem Vám doprovázející organizace nejvíce pomáhá?
11. Jak hodnotíte Vašeho klíčového pracovníka?

12. Jak často Vás pracovník navštěvuje?

13. Je něco, co byste změnila nebo co Vám chybí v poskytovaných službách? Příp. o co se jedná?

14. Jak celkově hodnotíte Vaší DO? Jste spokojeni? Změnili byste něco?

15. Myslíte si, že je důležitá dohoda o výkonu PP? Případně proč?

16. V čem vnímáte největší problém v poskytování pěstounské péče?

Záznamový arch

Základní údaje

Dosažené vzdělání

Věk.....

Délka praxe.....

1. Jak jste se k práci v DO dostala?
2. Jaké osobnostní kvality by měl pracovník v DO mít?
3. Jaké vnímáte problémy při práci s pěstouny?
4. Jak často docházíte do rodiny?
5. Jaké máte zkušenosti s rodinami? Hodnotí Vaší práci jako potřebnou a užitečnou?
6. Kolik máte klientů, se kterými spolupracujete?
7. Myslíte si, že se rozšířila povědomost o DO a o poskytovaných službách?
8. Myslíte si, že chybí nějaká služba, která by pěstounům pomohla? Případně jaká?
9. Jaké jsou hlavní překážky pro práci s pěstouny?
10. Jakým způsobem se snažíte pracovat s klienty?
11. Jaký máte názor na pěstounství na přechodnou dobu?
12. Jaké poskytujete služby? A jaké služby využívají pěstouni nejvíce?

13. Je ve Vašem kraji více DO? Případně kolik?
14. Pracovala jste někdy v jiném zaměstnání? Případně jaké to bylo?
15. Jste spokojena s Vaším zaměstnáním? Je něco, v čem vidíte problém? O co se jedná? Zvažovala jste někdy změnu práce?
16. Co si myslíte o dohodě o výkonu pěstounské péče? Je dle Vás důležitá?
17. Proč si myslíte, že někteří volí raději oddělení SPOD než doprovázející organizace? Jaké to má dle Vás výhody a nevýhody?

Příloha č.3

Žádost o provedení výzkumu v rámci zpracování bakalářské práce

Fakulta: Zdravotně sociální fakulta

Studijní program/obor: Sociální práce

Jméno a příjmení studenta/studentky: Aneta Jirásková

Kontaktní údaje (e-mail, tel.): jirasa00@zsf.jcu.cz

Název instituce:

Název práce: Problematika náhradní rodinné péče z pohledu pěstounů a doprovázejícího pracovníka

Hypotézy, výzkumné otázky:

VO1 – Jaké jsou zkušenosti a postoje pěstounů k doprovázejícím organizacím?

VO2 – Jak pěstouni hodnotí doprovázející organizace?

VO3 – Jak hodnotí pracovníci z doprovázejících organizací spolupráci s pěstouny?

Metodologický popis výzkumu včetně rozsahu výzkumného vzorku:

K výzkumu bude použit kvalitativní sběr dat, který bude probíhat metodou dotazování u konkrétní cílové populace technikou polostrukturovaného rozhovoru.

Předpokládané výstupy:

Cílem bakalářské práce bylo zjistit jaká jsou pozitiva a negativa spolupráce pěstounů s doprovázejícími organizacemi a popsat zkušenosti spolupráce doprovázejících pracovníků s pěstouny

Vyjádření vedoucí/ho bakalářské práce:

Jméno:

Podpis:

Vyjádření kompetentní osoby instituce:

S provedením výše uvedeného výzkumu souhlasím/nesouhlasím.

Jméno:

Podpis:

Příloha č.4

Tabulka č.3 Kategorizace dat VS 1

Kategorie	Četnost
Neplodnost	KP2, KP3, KP4
Potřeba pečovat	KP1, KP2, KP4
Pomoc dítěti	KP2, KP4, KP5
Podpora	KP1, KP4
Vzdělávání	KP1, KP4,
Psychologická pomoc	KP1, KP4, KP5
Úřední záležitosti	KP1, KP2, KP5
Doprovod	KP4, KP5
Kontakt s biologickou rodinou	KP1, KP5
Hlídaní dětí	KP1, KP2,
Nevhodné kontakty s biologickou rodinou	KP3
Ztráta soukromí	KP2, KP4

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka č.4 Kategorizace dat VS 2

Kategorie	Četnost
Pozitivní zkušenost	KP6, KP7, KP8, KP9, KP10
Nedodržování povinností	KP6, KP8
Podpora	KP7, KP8, KP9
Individuální přístup	KP6, KP8, KP10
Samostatnost	KP8, KP6
Empatie	KP6, KP7, KP8, KP9, KP10
Respekt	KP7, KP10
Nízká Povědomost	KP6, KP8, KP9, KP10
Vzdělávací akce	KP6, KP9
Hlídaní dětí	KP8, KP9, KP10
Poradenství	KP6, KP10
Nastavení hranic	KP7, KP8

Zdroj: Vlastní výzkum